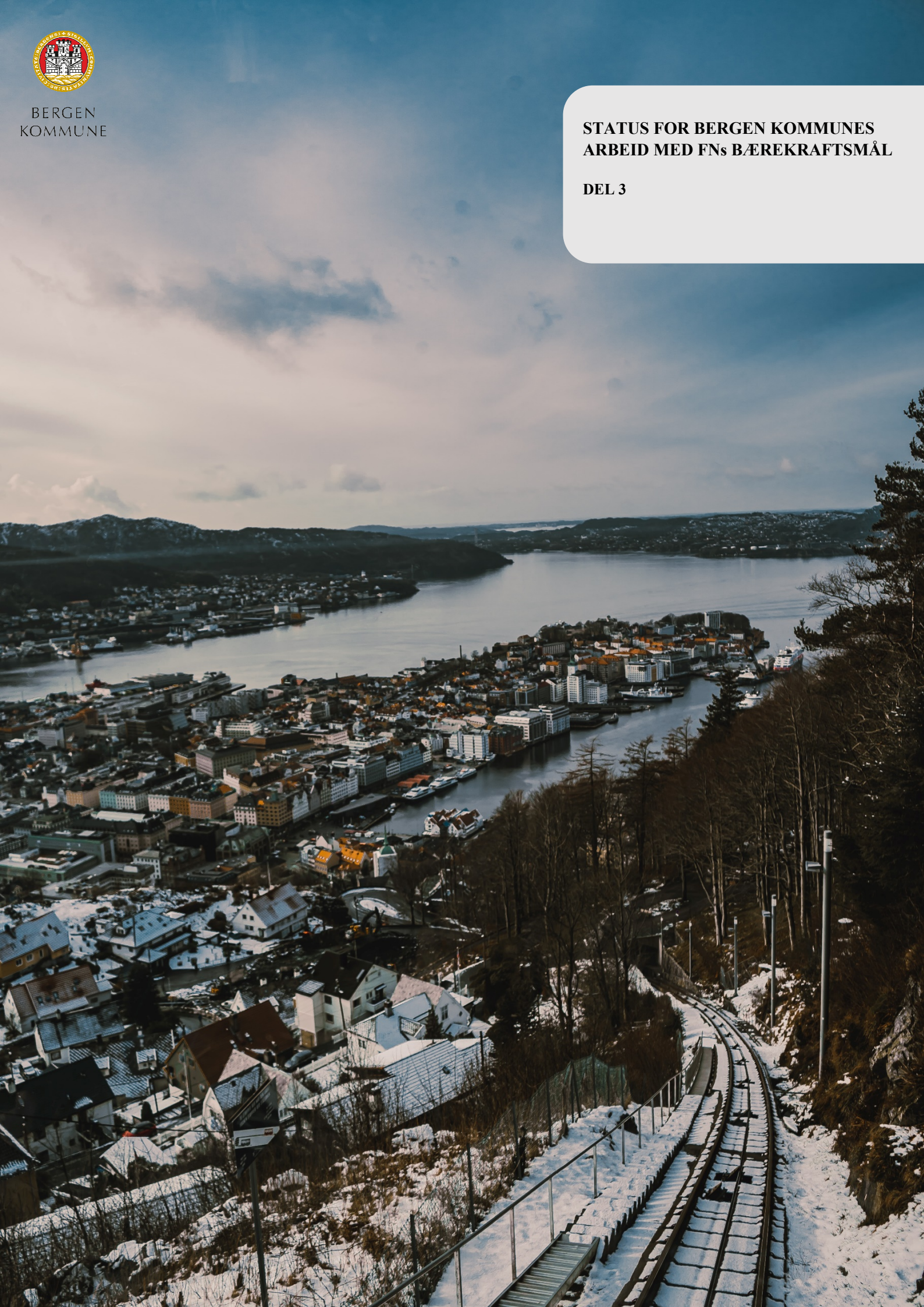

BERGEN
KOMMUNE

**STATUS FOR BERGEN KOMMUNES
ARBEID MED FNs BÆREKRAFTSMÅL**

DEL 3

INNHold

Byrådsleders forord	3
Sammendrag	5
Innledning	7
Mål 2 Utrydde sult	12
Mål 4 God utdanning	18
Mål 12 Ansvarlig forbruk og produksjon	27
Mål 15 Livet på land	33
Mål 16 Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner	38
Mål 17 Samarbeid for å nå målene	47

Vi lever i en urolig tid. Da det norske samfunnet så smått begynte å åpne opp etter to år med pandemi, stod vi i en uvirkelig situasjon med en angrepskrig på vårt eget kontinent. Russlands angrep på Ukraina var urettmessig, uprovosert og uansvarlig, og må regnes som et brudd på folkeretten. Dette påvirker oss som byråd og som mennesker. Vi har vært tydelig på vår solidaritet og støtte, og tatt imot flyktninger fra Ukraina med åpne armer.

År med krig i Europa og pandemi har gitt en reell stresstest av kommunens tjenester, og vi kan være stolte av den innsats og endringsvilje vi som organisasjon har fått til. Verdenssituasjonen gjør at vi mer enn noen gang ser at Bergen er en del av verden, og verden er en del av Bergen. Vårt arbeid blir en del av en større virkelighet, og arbeidet med FNs bærekraftsmål er i sentrum av dette arbeidet.

Byer og kommuner har en avgjørende rolle for å realisere de globale målene. Ifølge FN kan to tredjedeler av delmålene kun nås gjennom lokal innsats¹. I Norge har kommuner ansvar og kompetanse for områder som barnehage, skole, helse og byutvikling som er helt sentralt for bærekraftsmålene. Kommunen er nærmest befolkningen, bedriftene og organisasjonene. Vi har ansvar for den fysiske og sosiale infrastrukturen som påvirker innbyggernes liv og utvikling.

Bærekraftsmålene henger sammen og er gjensidig avhengige av hverandre. For å oppfylle ett mål er man avhengig av oppfyllelse av målene på andre områder. Man kan ikke løse ett og ett bærekraftsmål, men de må løses parallelt med en helhetlig tilnærming. Og vi må være oppmerksomme på og håndtere målkonflikter. I noen tilfeller kan oppfyllelse av ett mål stå i konflikt med oppfyllelse av andre mål. Sammenhenger og målkonflikter er derfor en viktig og integrert del av rapporten.

Denne rapporten viser en tydelig kobling mellom FNs bærekraftsmål, byrådsplattformen, kommuneplanen og tematiske planer. Videre viser den hva vi allerede har gjort for å følge opp de globale målene.

Om vi i fellesskap skal lykkes med å nå bærekraftsmålene, mener byrådet at det må gjøres ytterligere grep som bidrar til å støtte opp om vårt felles arbeid for å nå disse målene i årene fremover. Det er helt avgjørende at byene går foran og tar en ledende rolle i dette arbeidet.

For byrådet er bærekraftig utvikling et førende premiss som ligger til grunn for alt arbeid som gjøres, enten det gjelder økonomisk styring, klimamål, eller et godt tjenestetilbud. Slik skaper vi en god by for alle – også for fremtidens generasjoner.

Rune Bakervik
byrådsleder i Bergen

¹ Getting Started with the SDGs in Cities. A guide for Stakeholders. Sustainable Development Solutions Network, 2016

Bergen er en menneskerettighetsby. Det betyr at menneskerettene står sentralt i alt Bergen kommune gjør som myndighetsutøver, demokratisk arena, tjenesteprodusent, samfunnsutvikler og som arbeidsgiver. Menneskerettighetene er videre et viktig element i hvordan Bergen kommune prioriterer arbeidet med bærekraftsmålene.

Bergen kommune arbeider for en bærekraftig utvikling gjennom en god balanse mellom økonomiske, sosiale og miljømessige hensyn. Alle bærekraftsmålene er viktige for Bergen, og kommunen arbeider for å realisere alle målene. Byrådet har i denne tredje rapporten² om status for Bergen kommunes arbeid med bærekraftsmålene valgt å gå i dybden på de følgende seks bærekraftsmålene

- Utrydde sult (mål 2)
- God utdanning (mål 4)
- Ansvarlig forbruk og produksjon (mål 12)
- Livet på land (mål 15)
- Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner (mål 16)
- Samarbeid for å nå målene (mål 17)

FNs bærekraftsmål handler om å oppnå bærekraftig utvikling langs tre dimensjoner: økonomisk, sosialt og miljømessig. Disse seks bærekraftsmålene er knyttet til alle de tre dimensjonene.

Rapporten synliggjør og diskuterer sammenhenger på tvers av og mellom bærekraftsmålene. I tillegg viser den hvordan de utvalgte bærekraftsmålene er knyttet til menneskerettighetene.

Rapporten viser en klar sammenheng mellom de utvalgte bærekraftsmålene, byrådets politiske plattform, kommuneplanen og ulike tematiske planer.

Videre viser rapporten at Bergen allerede har tatt viktige steg i arbeidet med å bidra til å følge opp bærekraftsmålene.

Rapporten indikerer at Bergen er på vei til å nå målene, selv om mye arbeid gjenstår. I fortsettelsen vil det være avgjørende å styrke samarbeidet med næringslivet, sivilsamfunnet, andre offentlige aktører og innbyggerne. Lokalt samarbeid er nødvendig for å lykkes globalt.

Bergen kommune sine temaplaner, strategier og handlingsplaner støtter de globale målene, og kommunen er i gang med å levere på dem. Denne rapporten er et av de første stegene i en lang prosess der målene er til hjelp for å sette ut en bærekraftig kurs for fremtiden og bedre utnytte de ressursene som er tilgjengelig.

² De to foregående rapportene, [Status for Bergen kommunes arbeid med bærekraftsmålene](#) og [Status for Bergen kommune sitt arbeid med bærekraftsmåla 2021](#), er tilgjengelige på kommunens hjemmeside.

2030-agendaen er verdens handlingsplan for bærekraftig utvikling. 2030-agendaen er konkretisert gjennom 17 bærekraftsmål og 169 delmål, og handler om å oppnå bærekraftig utvikling langs tre dimensjoner: økonomisk, sosialt og miljømessig. Bærekraftsmålene ble vedtatt på FN sin generalforsamling i 2015, med tilslutning fra alle de 193 medlemslandene. Norge var en pådriver for å få målene vedtatt, og er forpliktet til å arbeide for at verden når målene innen 2030.

Dette er den tredje rapporten som viser status for kommunen sitt arbeid med bærekraftsmålene som er utarbeidet etter den internasjonalt anerkjente metodikken Voluntary Local Review. Dette er en felles metodikk der byer måler sin innsats og fremdrift for å nå utvalgte bærekraftsmål. Metodikken er inspirert av metodikken Voluntary National Review der utvalgte medlemsstater i FN rapporterer på hvordan de følger opp FNs bærekraftsmål under det årlige politiske høynivåmøtet om bærekraftig utvikling. I 2021 leverte [Norge sin andre Voluntary National Review](#) og denne inneholdt for første gang også en kartlegging av kommunene sitt arbeid med å nå bærekraftsmålene.

Rapporten bidrar til å overvåke og evaluere fremgangen med å oppnå bærekraftsmålene. De siste årene har flere andre norske kommuner gjennomført sine første rapporteringer etter samme metodikk, og når flere kommuner rapporterer på samme form, er det enklere å dele erfaringer på tvers og lære av andre. Videre gir funn og kunnskap fra bærekraftsrapporteringen hjelp i arbeidet med å nå bærekraftsmålene og styre ressursene der de gir mest mulig nytte.

Bystyret tok det første rapporten [Status for Bergen kommunes arbeid med bærekraftsmålene](#) til orientering i møte 17.11.2020 sak 342/20. Rapporten handlet om de følgende målene: utrydde fattigdom (mål 1), god helse og livskvalitet (mål 3), anstendig arbeid og økonomisk vekst (mål 8), bærekraftige byer og lokalsamfunn (mål 11), stoppe klimaendringene (mål 13) og livet i havet (mål 14).

Bystyret tok den andre rapporten [Status for Bergen kommune sitt arbeid med bærekraftsmåla 2021](#) til orientering i møte 27.04.2022 sak 90/22. Rapporten handlet om de følgende målene: likestilling mellom kjønnene (mål 5), rent vann og gode sanitærforhold (mål 6), ren energi til alle (mål 7), industri, innovasjon og infrastruktur (mål 9) og mindre ulikhet (mål 10).

Denne rapporten fokuserer på de følgende bærekraftsmålene

- Utrydde sult (mål 2)
- God utdanning (mål 4)
- Ansvarlig forbruk og produksjon (mål 12)
- Livet på land (mål 15)
- Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner (mål 16)
- Samarbeid for å nå målene (mål 17)

Hvordan er rapporten bygd opp?

Status for Bergen kommunes arbeid med hvert av de seks målene blir gjennomgått i de seks påfølgende kapitlene i denne rapporten. Bærekraftsmålene er mye omtalt, men rommer mer enn det overskriften på hvert mål tilsier. Derfor starter hvert kapittel med en kort innledning om det aktuelle bærekraftsmålet. Innledningene er basert på informasjon fra FN-sambandets infoside om hvert bærekraftsmål og setter målet i en nasjonal kontekst ved å legge vekt på hva Norge gjør bra og ikke så bra.

Alle bærekraftsmål består av flere delmål. Noen delmål er relevante for Bergen og Bergen kommune, mens andre er mer relevante for nasjonale og internasjonale aktører. De relevante delmålene blir synliggjort i denne delen. Delmål som er angitt med bokstaver er delmål som handler om hvilke midler, det vil si ressurser og kapasitet, som må bli mobilisert for å sikre implementeringen av 2030-agendaen.

Videre er hvert kapittel bygd opp av de følgende underkapitlene:

Kobling til andre bærekraftsmål og menneskerettighetene

2030-agendaen legger vekt på at de enkelte bærekraftsmålene er gjensidig avhengige av hverandre. De henger tett sammen, og oppfyllelsen av målene på ett område er avhengig av oppfyllelse av målene på andre område. Det betyr at det ikke er mulig å løse ett og ett bærekraftsmål, men at målene må bli løst parallelt gjennom helhetlig arbeid. Det er også slik at det kan være konflikter som må bli løst når man arbeider for å nå de ulike målene, for eksempel mellom økonomisk vekst og klima- og miljøvern eller økonomisk vekst og økonomisk likhet.

Det at rapporten synliggjør og diskuterer sammenhenger på tvers av, og mellom, bærekraftsmålene er en oppfølging av en merknad til [sak 249/29 Redegjørelse av byrådetts arbeid med FNs bærekraftsmål](#) som ble behandlet av Bergen bystyre i møte 25.09.2019. De potensielle positive og negative koblingene mellom bærekraftsmålene som blir løftet fram i rapporten, er hentet fra en [ontologiprototype som er laget for Trondheim kommune](#).

Et grunnpremiss bak 2030-agendaen er at ingen skal bli utelatt – på engelsk *leave no one behind*. Det betyr at utviklingen som skjer i årene som kommer, ikke skal gå utover enkeltpersoner, grupper eller land. Det betyr også at utviklingen spesielt skal komme de mest sårbare og utelatte til gode. Menneskerettighetene er grunnleggende rettigheter som alle mennesker har, mens bærekraftsmålene er politiske ambisjoner for å stoppe klimaendringene, redusere ulikhet og utrydde fattigdom.

Det danske instituttet for menneskerettigheter har dokumentert at mer enn 90 prosent av bærekraftsmål- og delmålene er relatert direkte til internasjonale menneskerettigheter og arbeidslivsstandarder.³ Bærekraftsmålene og menneskerettighetene utfyller hverandre, og mulighetene for å realisere de begge øker når de blir sett i sammenheng.

Bergen er en menneskerettighetsby og derfor er det spesielt viktig å kople og synliggjøre sammenhengen mellom bærekraftsmålene og menneskerettighetene.

³ The Human Rights Guide to the Sustainable Development Goals. Institut for menneskerettigheder. København, 2019.

Koplinger til sentrale styringsverktøy

Både byrådets plattform, kommuneplanen og tematiske planer er sentrale verktøy for politisk styring og viser hvilke planer som finnes for fremtidig utvikling i og av kommunen.

Under følger litt overordnet informasjon om byrådsplattformen, kommuneplanen og tematiske planer, mens målkapitlene viser koplingen mellom enkelte mål og disse tre viktige elementene i Bergen kommunes styringssystem.

Byrådets politikk og prioriteringer springer ut fra den politiske plattformen [Bergen – en god by for alle](#). Det overordnede målet er at Bergen skal være den grønneste byen i Norge, samt at sosial rettferdighet og økonomisk bærekraft må være grunnlaget for et bysamfunn basert på fellesskap, gjensidig respekt og tillit.

Kommuneplanen er kommune sitt overordnede styringsdokument, og består av en samfunnsdel [BERGEN2030](#) og arealdel [KPA2018](#). Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunen, og være grunnlag for tematiske planer og kommunens virksomhet. Kommuneplanens arealdel viser sammenhengen mellom samfunnsdelen og plan for bruk og vern av areal i kommunen. Både kommuneplanens samfunns- og arealdel har et perspektiv frem mot 2030. Dette er det samme året de 17 målene for bærekraftig utvikling skal være realisert innen.

Tematiske planer detaljerer hvordan Bergen kommune ønsker at samfunnet, de kommunale tjenestene og kommune sin organisasjon skal bli utviklet i årene fremover. En fullstendig oversikt over gjeldende planer finnes i [kommunen sin planoversikt](#), mens oversikt over hvilke planarbeid som er planlagt startet opp i denne bystyreperioden finnes i [Bergen kommunes planstrategi](#).

Hvilke grep er gjort og hvordan ligger Bergen an til å nå målet?

Det viktigste for å nå bærekraftsmålene er ikke hva som er planlagt, men hva som er satt i gang eller gjennomført. Derfor går hvert enkelt kapittel gjennom et utvalg grep som er tatt for å nærme seg det enkelte bærekraftsmålet i bystyreperioden.

For å følge med på måloppnåing over tid har det globalt, nasjonalt og regionalt blitt utarbeidet flere sett med indikatorer. Denne rapporten har benyttet de samme indikatorene som Statistisk sentralbyrå (SSB) har brukt på sin side [Globale indikatorer for bærekraftsmålene](#) når data har vært tilgjengelig på kommunalt nivå. SSB sin faktside har indikatorer som viser status for bærekraftsmålene i Norge og er etablert for sammenligning på globalt nivå. Dette indikatorsettet er ikke perfekt, men sikrer sammenlignbarhet til både globalt og nasjonalt nivå, samt til andre norske kommuner.

2

**UTRYDDE
SULT**

MÅL 2 UTRYDDE SULT

Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk.⁴

Målet handler om at alle mennesker skal ha tilgang på næringsrik og bærekraftig mat hele året, og at ingen skal sulte. Det å få i seg nok mat til å leve et godt liv er en menneskerettighet. Likevel er det mange som sulter i verden. Etter tiår med nedgang, stiger nå tallene for antall mennesker som sulter.

For at alle skal kunne spise seg mette må vi fordele ressursene og ta vare på maten vi produserer på en bedre måte enn i dag. Dette kan blant annet gjøres ved mer lokal matproduksjon, å produsere maten mer bærekraftig samt å utnytte ressursene våre i jordbruk, skog og fiske på en bedre måte. Videre er det viktig at vi ikke kaster mat.

Norge har utryddet sult, og matsikkerheten er generelt god ifølge regjeringen. Norge har fiskerier, beitemark og kulturlandskap som brukes i matproduksjon. Vi har nasjonale mål som skal sikre at disse områdene brukes til å produsere mat for befolkningen.

Her til lands er det overvekt, fedme, usunt kosthold og feilernæring blant eldre som er de største utfordringene. 15–21 prosent av barn i Norge har overvekt eller fedme. En omlegging av kostholdet er avgjørende for å redusere klimafotavtrykket. Det innebærer å spise mindre kjøtt og i stedet spise mer frukt, grønnsaker, belgvekster og sjømat. Kostholdsendringene vil også gi helsegevinster og en friskere befolkning som lever lenger. I tillegg må vi vektlegge hele livsløpet fra jord til bord.

Maten nordmenn spiser krever svært mye energi for å bli produsert, fordi vi spiser mye kjøtt. Om vi produserte mer grønnsaker og frukt, ville Norge kunne produsere mer mat, siden disse varene trenger mindre land og energi.

Klimaendringer og nedbygging av jordbruksareal truer verdens matproduksjon. Lokale jordbruksarealer blir viktigere i en verden med sårbar global matproduksjon. Det er viktig å ta vare på jordbruksarealene fordi allerede dyrkede arealer som oftest er best egnet til matproduksjon.

For dette bærekraftsmålet er det satt åtte delmål. Som nevnt i innledningen er noen delmål relevante for kommunen, mens andre er mer relevante for nasjonale og internasjonale aktører. Bergen kommune anser de følgende fire som relevante delmål⁵:

2.1) Innen 2030 utrydde sult og sikre alle mennesker, særlig fattige og personer i utsatte situasjoner, inkludert spedbarn, tilgang til nok, trygg og sunn mat hele året.

2.2) Innen 2030 utrydde alle former for feilernæring, og innen 2025 nå de internasjonalt avtalte målene som omhandler veksthemming og avmagring hos barn under fem år, og ivareta ernæringsbehovene til unge jenter, gravide, ammende kvinner og eldre personer.

2.3) Innen 2030 doble produktiviteten og inntektene til småskala matprodusenter, særlig kvinner, urfolk, familiebruk, husdyrnødder og fiskere, blant annet gjennom sikker og lik tilgang til jord, andre produksjonsressurser og innsatsmidler, kunnskap, finansielle tjenester, markeder og muligheter for verdiøkning og for sysselsetting utenfor landbruket.

2.4) Innen 2030 sikre at det finnes bærekraftige systemer for matproduksjon, og innføre robuste metoder som gir økt produktivitet og produksjon, som bidrar til å opprettholde

⁴ Oversettelsen av bærekraftsmålet og de tilhørende delmålene er hentet fra [FN-sambandets sider om FNs bærekraftsmål](#). Innledningene er basert på informasjon fra de samme sidene og setter målet i en nasjonal kontekst ved å legge vekt på hva Norge gjør bra og ikke så bra.

⁵ En oversikt over alle delmålene finnes i FN-sambandets samledokument [FNs bærekraftsmål](#).

økosystemene, som styrker evnen til tilpasning til klimaendringer, ekstremvær, tørke, oversvømmelse og andre katastrofer, og som gradvis bedrer arealenes og jordas kvalitet.

Delmålene er omstendelig formulert og resultatet av en global enighet. Dette er i utgangspunktet positivt, men gjør at selv de relevante delmålene kan være vanskelige å forholde seg til på lokalt nivå. Vi har derfor samlet delmålene i to mer overordnede tema som det resterende kapittelet om bærekraftsmål 2 vil handle om: helsefremmende og forebyggende ernæring (delmål 2.2) og tilgang til nok, trygg og sunn mat (delmål 2.1, 2.3 og 2.4).

Kobling til andre bærekraftsmål og menneskerettighetene

Bærekraftsmål 2 har positiv virkning på en rekke andre bærekraftsmål som utrydde fattigdom (bærekraftsmål 1), god helse og livskvalitet (bærekraftsmål 3), god utdanning (bærekraftsmål 4), rent vann og gode sanitærforhold (bærekraftsmål 6), ren energi til alle (bærekraftsmål 7), anstendig arbeid og økonomisk vekst (bærekraftsmål 8), industri, innovasjon og infrastruktur (bærekraftsmål 9), bærekraftige byer og lokalsamfunn (bærekraftsmål 11) og livet i havet (bærekraftsmål 14).

Videre handler bærekraftsmål 10 mindre ulikhet om en rettferdig fordeling av verdens ressurser, mens bærekraftsmål 5 handler om likestilling mellom kjønnene. Det å oppfylle bærekraftsmål 2 om å utrydde sult vil ha en positiv påvirkning på arbeidet med å redusere ulikhet og bidra til likestilling mellom kjønnene. Samtidig vil det å oppfylle bærekraftsmål 2 ha en positiv virkning på bærekraftsmål 16 som handler om fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner. Sult regnes som både en bidragsyter til og et resultat av konflikt.

Samtidig er det en risiko for at bærekraftsmål 2 kan ha en negativ påvirkning på bærekraftsmål 12 som handler om ansvarlig forbruk og produksjon. Denne negative koblingen kan slå inn dersom behovet for å produsere nok og rett mat utfordrer hensynet til å produsere maten på en sosial, økonomisk og miljømessig ansvarlig måte, eksempelvis med å utnytte naturressursene på en ikke-bærekraftig måte.⁶

FNs verdenserklæring for menneskerettigheter artikkel 25 understreker at enhver har rett til en levestandard som er tilstrekkelig for hans og hans families helse og velvære. Denne retten omfatter blant annet mat. I tillegg er det en rekke andre menneskerettigheter som er tett koblet til bærekraftsmål 2 om å utrydde sult og de delmålene som er vurdert som relevante for Bergen kommune: FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, FNs barnekonvensjon, FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, den europeiske sosialpakt, klimakonvensjonen, forørkningskonvensjonen, FNs erklæring og urfolks rettigheter, protokollen til den europeiske menneskerettskonvensjonen, rammekonvensjonen for beskyttelse av nasjonale minoriteter, FNs kvinnekonvensjon, Parisavtalen og konvensjonen om våtmarker av internasjonal betydning, særlig som fuglehabitat.⁷

Koplinger til sentrale styringsverktøy

Helsefremmende og forebyggende ernæring

Byrådsplattformen viser at eldre i Bergen skal sikres et trygt, velsmakende og ernæringsmessig godt mattilbud. God mat er viktig for at eldre skal kunne leve gode liv, og måltidet er en viktig sosial arena som skaper samhold og aktivitet. Ifølge plattformen vil byrådet fortsette arbeidet med spisevevnn, sikre mer kunnskap om matglede og kosthold blant kommunens ansatte og vurdere å bygge egne produksjonskjøkken på alle nye sykehjem.

Kommuneplanens samfunnsdel nevner ikke ernæring direkte, men er tydelig på at det er en målsetting å utjevne sosiale og geografiske forskjeller som har betydning for levekår og folkehelse. Ernæring er regnet som en slik forskjell.

⁶ Trondheim kommune: [Bærekraftsontologien](#).

⁷ The Danish Institute for Human Rights: [The Human Rights Guide to the Sustainable Development Goals](#)

Kommunen sine ambisjoner er gitt i følgende planer og styrende dokumenter:

- [Maten servert - handlingsplan for mat, måltider og ernæringsarbeid i pleie- og omsorgstjenesten 2018-2023](#)
- [Folkehelseplan for Bergen kommune 2015-2025. Aktiv by - friske bergensere](#)
- [Omsorg med kunnskap. Plan for helseinstitusjoner og boliger med heldøgnsbemannning i Bergen kommune 2016-2030](#)
- [Et helt liv med mening, vekst og utvikling – plan for tjenester til personer med utviklingshemming 2018-2028](#)
- [God ernæringspraksis til personer med utviklingshemming \(Ernæringsstrategi for etat for tjenester til utviklingshemmede\)](#)

Tilgang til nok, trygg og sunn mat

Byrådet vil, ifølge byrådsplattformen, jobbe for et bærekraftig landbruk i Bergen. Kommunen skal føre en arealpolitikk som tar vare på landbruket, og som forhindrer at matjord bygges ned. Landbruksnæringen skal kunne drive lønnsom økologisk gårdsturisme, og byrådet vil utrede en tilskuddsordning for lokal matproduksjon og gårdsturisme. Byrådet vil fortsatt støtte prosjektet «Bybonden», og rullere kommunens landbruksplan. Byrådet vil også videreføre tilbudet alle skoler har om søkbare midler til egne parsellhager, eventuelt i samarbeid med lokale bønder, for å øke kunnskapen om matproduksjon og økologisk dyrking. For å utrydde sult har Grønn strategi to viktige prioriteringer: å redusere matsvinn med minst 50 % innen 2030 og legge til rette for mer matproduksjon i Bergen. Matbyen Bergen skal fremme matglede, gastronomi, bærekraft og matkultur lokalt.. Bergen er medlem UNESCOs kreative matbynettverk Creative Cities of Gastronomy. Byrådet vil videreutvikle Bergen som kulturformidler innen mat og drikke samt tilrettelegge for mat- og drikkefestivaler.

I kommuneplanens samfunnsdel er landbruk nevnt under satsingen drivkraft i regionen. Bergen skal ta vare på det bynære landbruket, som gir både lokalprodusert mat, kulturlandskap og gårdsbaserte opplevelser for innbyggerne. Tilrettelegging for landbruk er også trukket fram i kommuneplanens samfunnsdel sin satsing «kompakt». Mulighet for bynært landbruk, andelslandbruk og parsellhager vil få økt betydning fremover, og slike tiltak skal vurderes i byens randsoner.

Kommuneplanens arealdel regulerer hvilke arealer hvor det skal drives landbruksvirksomhet i kommunen. Planen er sentral for å hindre nedbygging av jordbruksareal i kommunen.

Sjømatnæringen blir i kommuneplanens samfunnsdel trukket fram som ett svar på å utrydde sult. Bergen skal utnytte sin posisjon innen havbruk og sjømat der byen har en unik posisjon i Europa. Mange av aktørene i næringen har på ulike måter tilknytting til Bergen, fra forskning, produksjon og bearbeiding til markedsføring og global ressursforvaltning. Fiskeri og havbruksnæringen har lovende fremtidsutsikter ved å kunne tilby sunn og næringsrik mat til en voksende verdensbefolkning.

Kommunen sine ambisjoner er gitt i følgende planer og styrende dokumenter:

- [Dyrk Bergen – Strategi for urbant landbruk 2019–2023](#)
- [Naturstrategi for Bergen](#)
- [Grønn strategi - Klimastrategi for Bergen 2022-2030](#)
- [Handlingsplan for næringsutvikling i Bergen 2023-2026⁸](#)

⁸ Skal etter planen behandles i bystyret i juni 2023.

Hvilke grep er gjort og hvordan ligger Bergen an til å nå målet?

Helsefremmende og forebyggende ernæring

Mat og måltider er en viktig del av pleie- og omsorgstjenesten, både på sykehjem, i hjemmebaserte tjenester og i tjenester til utviklingshemmede. Et godt mattilbud, et hyggelig måltidsmiljø og opplevelsen av å håndtere og mestre mat og måltidsituasjoner er sentralt for helse og trivsel. I Bergen kommune er det opprettet et eget produktråd hvor halvårsmeny for middagslevering til beboere i sykehjem blir presentert sammen med produsent. Produktrådet kan også komme med ønsker og innspill.

I dag blir middagene i helse- og omsorgstjenestene produsert og levert på tre ulike måter. Tre sykehjem har eget lokalt institusjonskjøkken med kok-server-produksjon. Videre får tre sykehjem levert middager fra Helse Bergen HF. De resterende sykehjemmene, noen andre virksomheter og en del hjemmeboende får middag levert fra Matvarehuset AS. Middagene fra både Helse Bergen og Matvarehuset er produsert etter kok-kjøll-metoden. Byrådet har i sak 271/22 [Orienteringssak: produksjon og levering av middager innen helse- og omsorgstjenester, herunder eldreomsorg](#) orientert bystyret om status på området. Bystyret tok saken til orientering, og har bedt byrådet om å legge til rette for arbeidsmarkedstiltak i framtidig kjøkkenstruktur. Bystyret ber også byrådet vurdere produksjonskjøkken i nye sykehjem.

En brukerundersøkelse på et utvalg sykehjem våren 2022, viser at beboerne er gjennomgående fornøyde med middagene de får servert.⁹ Resultatene fra undersøkelsen viser at 88 prosent av deltakerne som tok et standpunkt, er fornøyde med middagen de får servert. Videre svarer 93 prosent at de blir gode og mette av middagen. 88 prosent opplever middagen som en hyggelig stund, og 97 prosent svarte at de får den hjelpen de trenger under måltidet.

Vi vet at det å bo og spise måltidene alene påvirker hva og hvor mye man spiser. Med bakgrunn i den betydning fellesskap og tilhørighet har for matinntaket, startet Bergen kommune opp et prosjekt om spisevenn høsten 2017. Spisevenn er et tilbud til hjemmeboende eldre, hvor en frivillig som har vært på kurs hos Bergen kommune, kommer hjem til den eldre og deler et måltid en gang i uken.¹⁰

MO-sentrene har egne kjøkken og serverer måltider til de personene som er innom sentrene. De jobber daglig med å tilby sine målgrupper ernæringsrik mat.

Temaet helsefremmende og forebyggende ernæring svarer til delmål 2.2. SSB har foreløpig ingen forslag til indikatorer til dette delmålet.

Tilgang til nok, trygg og sunn mat

Kommunen skal legge til rette for at bergensere kan dyrke sin egen mat og øke kunnskapen sin om matproduksjon fra jord til bord. Etat for landbruk behandler søknader om statlige og kommunale tilskudd til landbruk i Bergen, herunder urbant landbruk. Målet er å skape en grønnere by, gode nabomiljø og attraktive møteplasser som kan bygge fellesskap på tvers av alder, kjønn og opphav. Det er stor interesse for dyrking av mat i tettbygde strøk. Urbant landbruk fører til en bedre forståelse og respekt for lokal matproduksjon og prosessen fra jord til bord. Kommunen fordeler også statlige tilskudd som skal bedre lønnsomheten og opprettholde gårdsdrift med husdyr og grønt - og bærproduksjon i kommunen. Kommunen ser også til at jordbruksareal er i drift, slik grunneier er forpliktet til å sørge for.

⁹ Bergen kommune: [Beboere er fornøyde med middagen på sykehjem](#)

¹⁰ Bergen kommune: [Spisevenn](#)

Matskogen på Landås er et av prosjektene som har fått tilskudd fra kommunen sin ordning med urbant landbruk. I en skråning mot Ulriken har frivillige og naboer plantet ulike flerårige vekster. Det skal gi næringsrik mat, øke det biologiske mangfoldet og bedre jordsmonnet.

Bybonden i Bergen er en viktig samarbeidspartner for Bergen kommune. I dag består Bybonden i Bergen av et team på tre som alle er ansatt i Stiftelsen Lystgården, en institusjon som blant annet arbeider med dyrking og mat.

For å dyrke mat er vi avhengig av levende, velfungerende økosystem og en bærekraftig arealutnyttelse. Naturstrategien viser hvordan vi kan ta vare på og bedre de grønne og blå områdene i kommunen slik at vi i fremtiden har gode og store nok arealer til blant annet matproduksjon. Kommuneplanens arealdel er et svært viktig verktøy for å sikre dette og i områder satt av til landbruk i planen gjelder følgende retningslinje for kommunens praksis "Innenfor de sammenhengende landbruksområdene skal landbrukets ressursgrunnlag og landskap vernes i et langsiktig (100 års) perspektiv. Det skal utøves en streng forvaltningspraksis ved omdisponering eller deling av dyrket mark.

Temaet tilgang til trygg, nok og sunn mat svarer til delmål 2.1, 2.3 og 2.4. SSB har foreløpig ingen forslag til indikatorer for disse delmålene.

4

GOD

UTDANNING

MÅL 4 GOD UTDANNING

Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle.¹¹

Utdanning er nøkkelen til utvikling, og åpner en verden av muligheter som gjør at hver enkelt av oss kan bidra til et bærekraftig samfunn. Mål 4 omhandler ikke bare retten til skolegang, men også at en får gode lærere og kvalitet i undervisningen – hele veien fra barneskolen til universitetet.

Norge har allerede et relativt godt utdanningssystem, som gir alle barn lik rett på tilgang til gratis skolegang. Vi har også gode stipend- og finansieringsordninger gjennom Lånekassen, som gjør høyere utdanning lettere tilgjengelig for alle.

Norge har mangel på kvalifiserte lærere og barnehageansatte. Selv om bærekraftig utvikling har blitt en viktig del av fagfornyelsen og den nye lærerplanen i skolen, mangler fortsatt lærerutdanningen en tilpasset opplæring i hvordan man underviser i bærekraftig utvikling.

For dette bærekraftsmålet er det satt ti delmål. Som nevnt i innledningen er noen delmål relevante for kommune, mens andre er mer relevante for nasjonale og internasjonale aktører. Bergen kommune anser de følgende seks som relevante delmål¹²:

- 4.1) Innen 2030 sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet som kan gi dem et relevant og reelt læringsutbytte.
- 4.2) Innen 2030 sikre alle jenter og gutter mulighet for god tidlig utvikling og omsorg og tilgang til førskole, slik at de er forberedt på å begynne i grunnskolen.
- 4.5) Innen 2030 avskaffe kjønnsforskjeller i utdanning og opplæring og sikre lik tilgang til alle nivåer innenfor utdanning og yrkesfaglig opplæring for sårbare grupper, inkludert personer med nedsatt funksjonsevne, urfolk og barn i utsatte situasjoner.
- 4.6) Innen 2030 sikre at all ungdom og en betydelig andel voksne, både kvinner og menn, lærer å lese, skrive og regne.
- 4.7) Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetansen som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning i bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av freds- og ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling.
- 4.a) Etablere og oppgradere utdanningstilbud som er barnevennlige, og som ivaretar hensynet til kjønnsforskjeller og til personer med nedsatt funksjonsevne og sikrer trygge, ikkevoldelige, inkluderende og effektive læringsmiljø for alle.

Delmålene er omstendelig formulert og resultatet av en global enighet. Dette er i utgangspunktet positivt, men gjør at selv de relevante delmålene kan være vanskelige å forholde seg til på lokalt nivå. Vi har derfor samlet delmålene i tre mer overordnede tema som det resterende kapittelet om bærekraftsmål 4 vil handle om: godt barnehage tilbud (delmål 4.2), relevant og reelt læringsutbytte, like muligheter og inkluderende læringsmiljø (delmål 4.1, 4.5, 4.6 og 4.a) og kompetanse om bærekraftig utvikling (delmål 4.7).

¹¹ Oversettelsen av bærekraftsmålet og de tilhørende delmålene er hentet fra [FN-sambandets sider om FNs bærekraftsmål](#). Innledningene er basert på informasjon fra de samme sidene og setter målet i en nasjonal kontekst ved å legge vekt på hva Norge gjør bra og ikke så bra.

¹² En oversikt over alle delmålene finnes i FN-sambandets samlede dokument [FNs bærekraftsmål](#).

Kobling til andre bærekraftsmål og menneskerettighetene

Utdanning er en viktig kilde til kunnskap, arbeid, inntekt og sosial inkludering. En god utdanning kan dermed bidra til anstendig arbeid og økonomisk vekst (bærekraftsmål 8) og mindre ulikhet (bærekraftsmål 10). Siden god utdanning for mange fører til inntektsgivende arbeid vil det å oppnå bærekraftsmål 4 også bidra positivt til oppnåelse av å utrydde fattigdom (bærekraftsmål 1) og utrydde sult (bærekraftsmål 2). Ved å avskaffe kjønnsforskjeller i utdanning vil en bidra til likestilling mellom kjønnene (bærekraftsmål 5).

Utdanning henger sammen med helse og bidrar til å bestemme hvilke helsebelastende eller helsefremmende forhold mennesker utsettes for. Sosial ulikhet i helse skyldes blant annet en strukturell forankret skjevfordeling i befolkningen, hvor utdanning er en faktor. Det er dermed en sterk positiv kobling til god helse og livskvalitet (bærekraftsmål 3). Når mennesker får utdanning har de bedre forutsetninger for å delta i demokratiet og påvirke beslutninger som har betydning for livet og levekårene deres. Det er derfor en positiv kobling mellom bærekraftsmål 4 og bærekraftsmål 16 om fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner. Bærekraftsmål 4 om god utdanning bidrar også positivt til rent vann og gode sanitærforhold (bærekraftsmål 6), ren energi til alle (bærekraftsmål 7), industri, innovasjon og infrastruktur (bærekraftsmål 9), bærekraftige byer og lokalsamfunn (bærekraftsmål 11) og livet i havet (bærekraftsmål 14).

Samtidig kan oppfyllelse av bærekraftsmål 4 om god utdanning ha negativ påvirkning på ansvarlig forbruk og produksjon (bærekraftsmål 12) og stoppe klimaendringer (bærekraftsmål 13). Dette henger sammen ved at økt utdanning kan gi grunnlag for økt forbruk som igjen kan være en hindring for ansvarlig forbruk og å stoppe klimaendringene.¹³

FNs verdenserklæring for menneskerettigheter artikkel 26.1 og 26.2 viser at alle har rett til undervisning og setter en rekke krav for den. I tillegg er det en rekke andre menneskerettigheter som er tett koblet til bærekraftsmål 4 om god utdanning og de delmålene som er vurdert som relevante for Bergen kommune: konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, barnekonvensjonen, kvinnekonvensjonen, konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne, FNs erklæring om urfolks rettigheter, konvensjonen mot rasediskriminering, FNs klimakonvensjon, Parisavtalen, FNs konvensjon for å bekjempe ørkenspredning, protokoll til den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, den europeiske sosialpakt, rammekonvensjonen for beskyttelse av nasjonale minoriteter, samt ILO-konvensjonene 142, 159 og 169.¹⁴

Koplinger til sentrale styringsverktøy

Godt barnehagetilbud

Politisk plattform viser at byrådet vil sikre et trygt og godt barnehagetilbud til alle barnehagebarn i Bergen gjennom god bemanning, god kompetanse, gode bygg og gode og trafikksikre uteområder.

Byrådet vil gjøre det billigere å ha flere barn i barnehagen og lettere å søke om redusert pris. Herunder også å se på muligheten for kombinerte moderasjonsordninger mellom barnehager og SFO. Nye barnehager skal bygges som hjerter i nærmiljøet, slik at deler av bygget også kan brukes av nabolaget utenfor åpningstiden. Byrådet har som mål at alle skal få tilbud om barnehageplass innenfor eller i nærmeste skolekrets. Hvis det ikke er nok barnehager i skolekretsen skal man få plass i en barnehage i nærmeste skolekrets.

Plattformen viser også at byrådet er positive til å vurdere et prosjekt der en barnehage i nærheten av store turnusarbeidsplasser og/eller i sentrum har lenger åpningstid utover ettermiddag og kveld, men

¹³ Trondheim kommune: [Bærekraftsontologien](#).

¹⁴ The Danish Institute for Human Rights: [The Human Rights Guide to the Sustainable Development Goals](#)

understreker at det da også må være flere personer på jobb, og at en slik endring eventuelt må skje i tett samarbeid med de ansattes organisasjoner.

Kommuneplanens samfunnsdel påpeker at den attraktive byen skal ha gode skole-, barnehage-, idretts og fritidstilbud i alle bydeler, slik at alle innbyggere får like muligheter. Den er også tydelig på at kommunen skal arbeide for at alle barn får et barnehagetilbud i nærområdet og et skoletilbud i tråd med nærskoleretten.

Kommunen sine ambisjoner er gitt i følgende planer og styrende dokumenter:

- [Barnehagebruksplan for Bergen 2022-2035](#)
- [Sammen for kvalitet - lek og læring. Kvalitetsutviklingsplan for kommunale barnehager i Bergen 2018-2021 \(forlenget til 2023-2024\)](#)
- [Spør oss! Strategi for inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO](#)
- [Plan for Smart oppvekst i Bergen - plan for digitalisering og innovasjon i barnehage, skole og idrett 2019-2022](#)
- [Skyfritt - inkluderende oppvekstmiljø for barn og unge i Bergen](#)
- [Fagarbeidernes rolle i barnehager, skoler og på idrettsfeltet](#)

Relevant og reelt læringsutbytte, like muligheter og inkluderende læringsmiljø

Bergens barn er byens fremtid og derfor vil byrådet prioritere barn og unge. I byrådsplattformen understreker byrådet at kommunen skal legge til rette og sikre tilstrekkelig med ressurser til at alle får en god oppvekst. For byrådet er det et førende premiss at foreldrenes økonomi ikke skal gå utover barnas muligheter og deltakelse. Byrådet vil sikre gode og trygge barnehagetilbud, en god skole og skolefritidsordninger slik at alle barn og unge i Bergen skal kunne ha en trygg barndom og gode oppvekstvilkår uavhengig av sosial bakgrunn. Byrådets mål er en skole som sikrer alle elever like rettigheter og muligheter, hvor alle barn opplever mestring.

Byrådet mener det er viktig å ha tillit til læreren og gi læreren tid til å være lærer. Aktiviteten skal i større grad baseres på tillit til pedagogenes fagkunnskap om hva som er best for hvert enkelt barn og mindre på testing, målstyring og byråkratiske ordninger. Det viktigste grunnlaget for læring er å skape trivsel, og sikre at barn opplever trygghet og fellesskap. Derfor vil byrådet at det skal tas tilstrekkelig hensyn til barns behov for lek i det pedagogiske arbeidet med de minste barna. Byrådet vil opprette miljøteam på alle skoler og ansette andre yrkesgrupper i skolen, som sosialpedagoger, miljøarbeidere og minoritetsrådgivere. Det vil gi lærerne mer tid til undervisningen, og sammen med en styrking av skolehelsetjenesten, og den psykologiske kompetansen, vil det bidra til mindre mobbing og et bedre leke- og læringsmiljø. Bergensskolen skal ha nullvisjon for mobbing, seksuell trakassering, vold, diskriminering og rasisme, og det må være lett å melde fra om mobbing og diskriminering.

Kommuneplanens samfunnsdel framhever barnehagene og skolene under satsingen «framtidsskolen». Barnehagene i Bergen og bergensskolen skal gi alle barn og unge muligheter for å utvikle sine evner og ferdigheter og arbeide målrettet for å gi et best mulig læringsutbytte til alle barn og unge. Under satsingen «Engasjert» framheves barnehager og skoler som inkluderende arenaer som gir alle barn og unge bedre mulighet til å utvikle sine evner og ferdigheter, og til å delta aktivt i arbeids og samfunnsliv.

Den faglige kompetanse hos ansatte i hele kommunesektoren er en nødvendig faktor for å skape gode arenaer for omsorg, læring og sosial utjevning. Det er derfor en viktig oppgave å rekruttere, utvikle og beholde kompetente medarbeidere.

Barnehagene og skolene i Bergen skal bidra til å utvikle barn, unge og voksnes evne til å se seg selv og andre som medansvarlige for et godt fellesskap. Det skal arbeides aktivt og systematisk for å styrke det psykososiale læringsmiljøet og barn og unges sosiale kompetanse. Den attraktive byen skal ha gode skole-, barnehage-, idretts og fritidstilbud i alle bydeler, slik at alle innbyggere får like

muligheter. Samfunnet bygges rundt skolene. Det skal i størst mulig grad legges opp til at man kan gå til skolen sin under satsingen «Gåbyen». Sikre gang- og sykkelveier til skoler, barnehager og fritidstilbud gjør byen til et tryggere sted å ferdes. Under satsingen «Mangfoldig» er inkluderende barnehager og skoler trukket fram. Barnehagene og skolene skal inkludere alle, og være en arena der barn og unge møter, og lærer å verdsette, mangfoldet i byen.

Samtidig skal barnehagene og skolene være viktige arenaer for å fremme sosial mobilitet og integrasjon. Vi skal arbeide aktivt i skoler og barnehager for å forebygge diskriminering og redusere mobbing.

Like muligheter og inkluderende oppvekstmiljø står sentralt i flere av de overordnede planene for barnehagene og skolene i Bergen. Bystyret vedtok i 2019 Skyfritt - inkluderende oppvekstmiljø for barn og unge i Bergen. Skyfritt er Bergen kommunes plan for å styrke innsatsen for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing i barnehage, skole og på fritidsfeltet og inneholder mange tiltak for å styrke leke- og læringsmiljøet og skape et inkluderende fellesskap. Målsettingen med planen er å redusere mobbing og krenkelser på oppvekstfeltet i Bergen.

Planen Skyfritt henger tett sammen med en av satsingene i *Sammen for kvalitet - læring og medvirkning. Kvalitetsutviklingsplan for bergensskolen*, som er å «Styrke arbeidet for et raust og støttende læringsmiljø der faglig og sosial læring sees i sammenheng.» Kvalitetsutviklingsplanen utfyller på den måten arbeidet med å skape et inkluderende fellesskap gjennom å se faglig og sosial læring i sammenheng. *Spør oss! Strategi for inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO* er en strategi som legger overordnede føringer for politikktutforming og utvikling av det spesialpedagogiske feltet. På samme måte som i kvalitetsutviklingsplanen er inkludering og medvirkning sentrale tema, med fokus på å styrke en inkluderende praksis i leke- og læringsarbeidet slik at flere barn og unge får lære og mestre i det ordinære leke- og læringsfellesskapet. Arbeidet med medvirkning er rettet spesielt mot hvordan barn og unge med særskilte behov kan medvirke, både i læringsarbeidet og i utforming av planer og tiltak som gjelder den enkelte.

Kommunen sine ambisjoner er gitt i følgende planer og styrende dokumenter:

- [Skolebruksplan for Bergen 2021-2030](#)
- [Skyfritt - inkluderende oppvekstmiljø for barn og unge i Bergen](#)
- [Plan for Smart oppvekst i Bergen - plan for digitalisering og innovasjon i barnehage, skole og idrett 2019-2022](#)
- [Spør oss! Strategi for inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO](#)
- [Sammen for kvalitet - læring og medvirkning. Kvalitetsutviklingsplan for bergensskolen 2022/2023 - 2026/2027\)](#)
- [Sammen for vennskap, lek og læring - helhetlig plan for SFO i Bergen kommune](#)
- [Innhold og organisering av SFO for barn med særskilte behov på 1.-7. trinn og tiden etter skoletid for ungdom med særskilte behov på 8.-10. trinn](#)
- [Idrettsplan for Bergen kommune: Idrettsbyen Bergen - aktiv og attraktiv for alle 2017-2027 Fagarbeidernes rolle i barnehager, skoler og på idrettsfeltet](#)

Kompetanse om bærekraftig utvikling

Politisk plattform viser at bærekraftig utvikling for byrådet er et førende premiss som ligger til grunn for alt arbeid som gjøres, enten det gjelder økonomisk styring, klimamål, eller et godt tjenestetilbud. Gjennom bærekraftig utvikling skaper vi en god by for alle – også for fremtidens generasjoner.

Kommuneplanens samfunnsdel viser at barnehagene og skolene i Bergen skal bidra til å utvikle barn, unge og voksnes evne til å se seg selv og andre som medansvarlige for et godt fellesskap.

Kommunen sine ambisjoner er gitt av læreplanverket som har løftet temaene folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, og bærekraftig utvikling som tverrfaglige tema som skolen skal legge til rette for læring i.

Hvilke grep er gjort og hvordan ligger Bergen an til å nå målet?

Godt barnehagetilbud

Ved utgangen av desember 2022 var det til sammen 250 barnehager i Bergen kommune. Av disse er det 235 ordinære barnehager hvorav 91 kommunale, 144 private barnehager inklusive 2 familiebarnehager og 15 private åpne barnehager. Om lag 96 prosent av barn i alderen 1–5 år har plass i barnehage. Av alle barn som går i barnehage i Bergen går om lag 40 prosent i kommunal barnehage.

Bergen kommune innfridde i 2022 barnehageretten for 12. året på rad og realiserte full bydelvis barnehagedekning i alle åtte bydelene for fjerde året på rad. I forbindelse med byrådets målsetting om at alle barn skal få tilbud om barnehageplass i nærmiljøet sitt, er det utredet en modell for barnehageplass i nærmiljøet. Utredningen viser at 57 prosent av barn i barnehager i Bergen har plass i egen skolekrets. Videre har 81 prosent av barna en barnehageplass innenfor enten egen eller nærmeste skolekrets. For om lag halvparten av alle skolekretser vil barnehagekapasiteten være tilstrekkelig til å oppnå full barnehagedekning i skolekretsen. Det er vedtatt en strategi om at ved etablering av nye barnehager og barnehageplasser søkes det etablert barnehager i skolekretser hvor det er underdekning på plasser.

Bergen kommune har som barnehageeier utarbeidet et helhetlig kvalitetsutviklingssystem for de kommunale barnehagene. Kompetanse- og kvalitetsutviklingsarbeidet skal både sikre helhet, systematikk og kvalitet i utviklingsprosesser, sette barnehagene i stand til å gjøre egenvurderinger og gi eier god kunnskap om virksomheten. Som en del av kvalitetsutviklingssystemet er det utarbeidet et system for kvalitetsoppfølging av alle kommunale barnehager i Bergen.

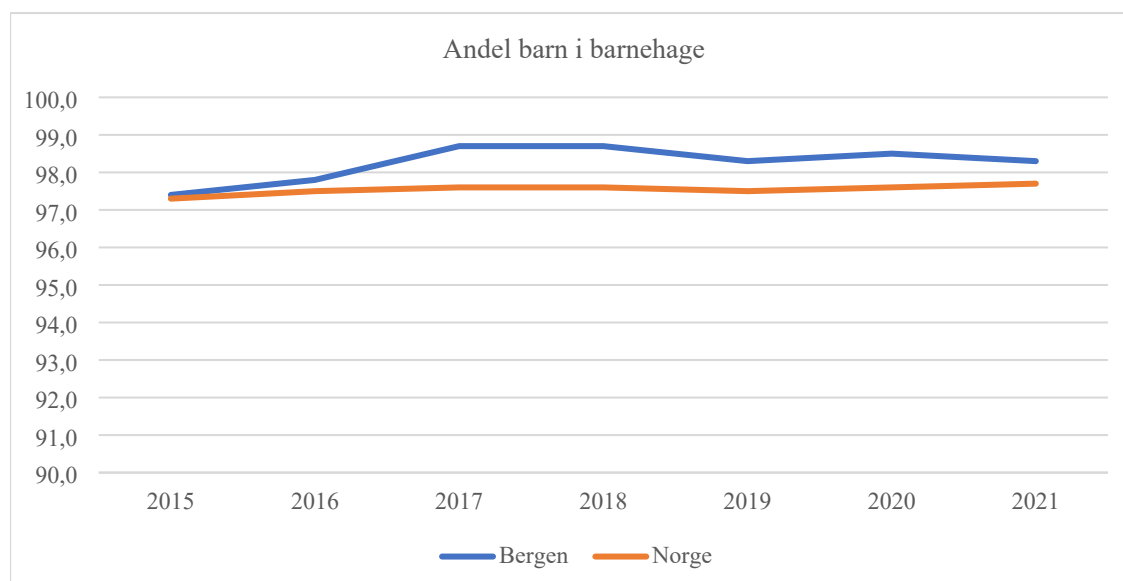
Bergen kommune har over mange år hatt tverrfaglige team som er opprettet for å styrke samarbeidet rundt barn og unges leke- og læringsmiljø på tvers av tjenester og for å bidra til tidlig innsats. Teamene skal bidra i arbeidet både med enkeltsaker og i systemsaker, være et forum for å dele informasjon og erfaringer, og et ledd i forebyggende arbeid, der utfordringer blir drøftet på et tidlig stadium. For barnehagene er det Tverrfaglig utviklingsteam (TUT), som består av barnehager, barnevernet, barne- og familiehjelpen ved helsesykepleier, helsestasjon og ergo- og fysioterapitjenesten PPS (pedagogisk psykologisk senter), barnevernet, helsestasjon og ergo- og fysioterapitjenesten. TUT er etabler med flere team i hvert av de fire byområdene. Det er mellom 8 og 15 barnehager i hvert team.

Per 15.12.22 var det 2638 barn med minoritetsspråklig bakgrunn i private og kommunale barnehager i Bergen. Prosjektet «Økt barnehagedeltakelse av barn med minoritetsspråklig bakgrunn til barnehage» startet opp i 2019 og er videreført med finansiering fra Utdanningsdirektoratet. Midlene skal brukes til aktivt informasjons- og rekrutteringsarbeid for å øke deltakelsen i barnehage for minoritetsspråklige barn. Det er igangsatt tiltak og samhandling med ulike frivillige, religiøse og kulturelle organisasjoner. Et annet prosjekt heter «Paviljongen - brobygging og rekruttering til barnehage» og er et samarbeid mellom kommunen og Stiftelsen Kirkens Bymisjons to åpne barnehager. I begge disse prosjektene jobber foreldre, fortrinnsvis mødre med minoritetsspråklig bakgrunn som ressurspersoner for å øke barnehagedeltakelse, ved å oppsøke sine miljøer og gi informasjon om barnehagetilbudet. I 2021 ble det produsert en informasjonsfilm om barnehage, der foreldre med minoritetsbakgrunn formidler sin opplevelse av å ha barn i barnehage i Norge. Filmen «Velkommen til barnehagen» er teksten på 17 ulike språk. Filmen vises på helsestasjoner og Innbyggjerservice, og er promotert på Bergen kommune sin nettside og på Youtube. Det er igangsatt produksjon av brosjyrer med informasjon om barnehage. «Barnehagen – en god start» er oversatt til 23 ulike språk. Informasjonsbrosjyrene gir foreldrene informasjon om barnehage som pedagogisk tilbud, hvordan man søker barnehage og redusert

foreldrebetaling. Foreldre med mer enn ett barn i barnehage får søskenmoderasjon. For barn nummer to får du 30 prosent moderasjon og for barn nummer tre og flere 50 prosent moderasjon.

Bystyret har vedtatt å undersøke om det er behov for en ordning med kvelds åpne barnehager. De ber byrådet om å undersøke behovet for en ordning med kvelds åpne barnehager med fokus på foreldre som arbeider turnus eller kvelds/nattskift. Hvis undersøkelsen viser at det er behov for et slikt tilbud, vil byrådet få i oppdrag å undersøke hvordan et slikt tilsynstilbud kan organiseres, og hva det vil koste. Opprettelse av et kvelds- og/eller nattåpent barnehagetilbud krever at det avsettes midler.

Temaet godt barnehagetilbud svarer til delmål 4.2 På nasjonalt nivå brukes indikatoren deltakelse i organisert utdanning ett år før obligatorisk skolestart for å måle oppnåelsen av dette delmålet. Organisert læring ett år før offisiell skolestart er i hovedsak barn som er i barnehage, men inkluderer også de som har begynt på skolen ett år for tidlig. Identiske tall er ikke tilgjengelig på lokalt nivå, men tall for andel barn som går i barnehage er tilgjengelig og vist i figuren under.

Kilde: [SSB Bærekraftsmål 4: God utdanning](#) og SSB tabell 12056

Relevant og reelt læringsutbytte, like muligheter og inkluderende læringsmiljø

Resultatene på 5. trinn viser at resultatene ligger over nasjonalt snitt. Bergenselevne skårer svært jevnt for de tre områdene engelsk, lesing og regning – som prøvene måler. Fordi man i 2022 startet måling av utvikling over tid på nytt kan ikke resultatene fra 2022-23 direkte sammenlignes med tidligere år. Det er, som det har vært de siste fem årene, stor variasjon i resultatene mellom skolene i Bergen. Ved sammenligning mellom jenter og gutter finner vi at gutter gjør det ett skalapoeng bedre enn jenter i engelsk og fire skalapoeng bedre enn jenter i regning, mens jentene og får to skalapoeng mer enn guttene i lesing.

Også når det gjelder 8. og 9. trinn er det stor variasjon i resultatene mellom skolene i Bergen. Ved sammenligning mellom jenter og gutter finner vi at gutter generelt gjør det bedre i engelsk og i regning, mens jenter gjør det bedre i lesing. Forskjellen mellom jenter og gutter på 8. og 9. trinn er i likhet med resultatene for 5. på nasjonalt snitt på 8. og 9. trinn.

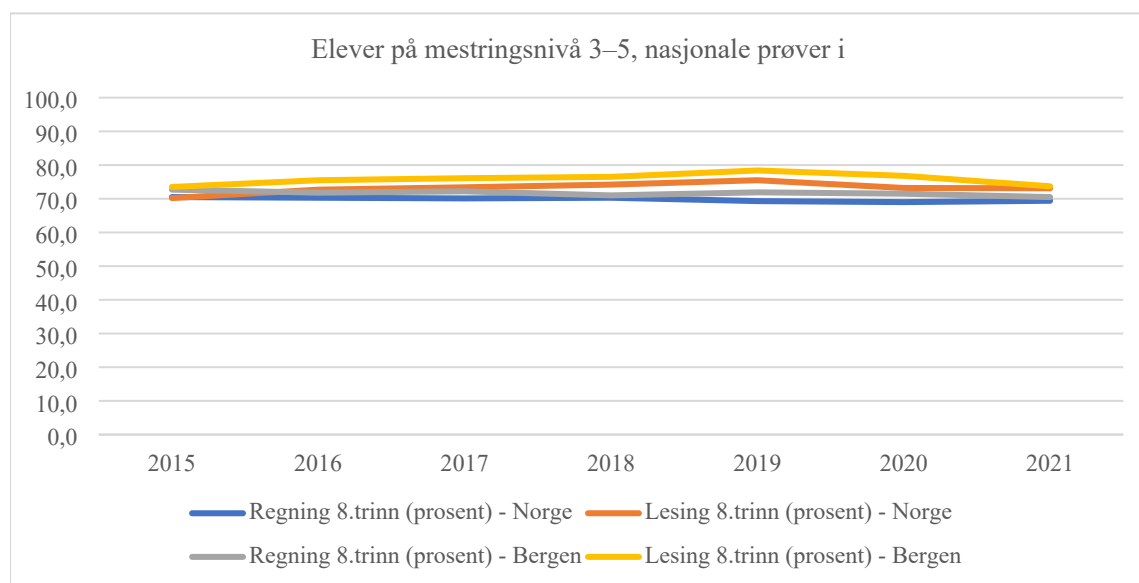
Skoleåret 2022–23 er andelen bergenselever som oppgir at de 2-3 ganger i måneden eller oftere har blitt mobbet av medelever, digitalt mobbet av noen på skolen, eller mobbet av voksne på skolen 9,4 prosent for 7. trinn og 7,8 prosent for 10. trinn. Tilsvarende tall for skoleåret 2021-22 er 8,7 prosent for 7. trinn og 6,6 prosent for 10. trinn.

Som oppfølging av planen «Skyfritt – inkluderende oppvekstmiljø for barn og unge i Bergen» er støttesystemet Team Skyfritt etablert. Gjennom Team Skyfritt organiserer kommunen sine ressurser i veiledningsteam for barnehagene, og beredskapsteam for skolene/fritidsarenaen. De kan hjelpe barn, unge, foresatte, barnehager, skoler og fritidsarenaen i vanskelige mobbesaker, der vanlige rutiner ikke strekker til, eller der barn, unge eller foresatte opplever at de ikke når fram. I tillegg til å arbeide med beredskap skal Team Skyfritt arbeide med forebygging, veiledning og kompetanseoverføring i mobbesaker. Team Skyfritt er sterkt etterspurt av både skoler og barnehager. Teamet jobber for en trygg og god oppvekst for barn og unge.

Temaet relevant og reelt læringsutbytte, like muligheter og inkluderende læringsmiljø svarer til delmål 4.1, 4.5, 4.6 og 4.a.

Den nasjonale indikatoren for delmål 4.1 er andel barn som har oppnådd grunnleggende kompetanse i lesing og regning ved utgangen av grunnskolen. Disse tallene er derimot ikke tilgjengelige på kommunalt nivå, men det finnes statistikk som viser mye av det samme: elever på mestringsnivå 3–5 på nasjonale prøver i lesing og regning 8. trinn.

Prøvene i lesing og regning skal kartlegge i hvilken grad elevenes ferdigheter er i samsvar med mål for de grunnleggende ferdighetene lesing på norsk og regning, slik de er integrert i kompetansemål i læreplaner for fag i læreplanen Kunnskapsløftet (LK06). Skalaen med ulike mestringsnivåer har fem nivåer for 8.trinn, hvor mestringsnivå 1 er lavest og 5 høyest. Andel elever på mestringsnivå 3-5 viser andel elever på de tre høyeste mestringsnivåene.

SSB har foreløpig ingen forslag til indikator delmålene 4.5, 4.6 og 4.a.

Kilde: [SSB Bærekraftsmål 4: God utdanning](#) og SSB tabell 12232.

Bergen kommune har iverksatt tiltak for å forebygge og sikre et godt psykososialt miljø i barnehagene. Ett av disse tiltakene er å sikre god veiledningskompetanse blant barnehagepersonalet, ved å ha minst to sertifiserte ICDP-veiledere i hver barnehage innen 2023. ICDP er et sensitiveringsprogram som gir barnehagepersonalet verktøy for å arbeide systematisk med holdninger, verdier og strategier. Å utvikle ansattes relasjonskompetanse i barnehagene er avgjørende for å sikre et best mulig barnehagemiljø, der barna opplever å bli møtt av gode, omsorgsfulle voksne. Dette bidrar til å utvikle trygg tilknytning og god psykisk helse for barna. Et samarbeidsprosjekt mellom Etat for barn og familie og Etat for barnehage skal koordinere ICDP-samarbeidet på tvers av byrådsavdelinger og i samarbeid med andre organisasjoner og frivillige som tilbyr ICDP, slik som Bergen Moské og Kirkens Bymisjon. Prosjektet har som mål å etablere en struktur for koordinering av ICDP-samarbeidet i Bergen og å tilby et kvalitativt godt og koordinert ICDP-tilbud til Bergens barn. Prosjektet finansieres av midler fra Barne-

, ungdoms- og familiedirektoratet. Byrådets mål er å ha minst to sertifiserte ICDP-veiledere i alle kommunale barnehager innen 2023. Ved utgangen av 2022 hadde barnehagene 110 sertifiserte ICDP-veiledere i de 91 kommunale barnehagene i Bergen.

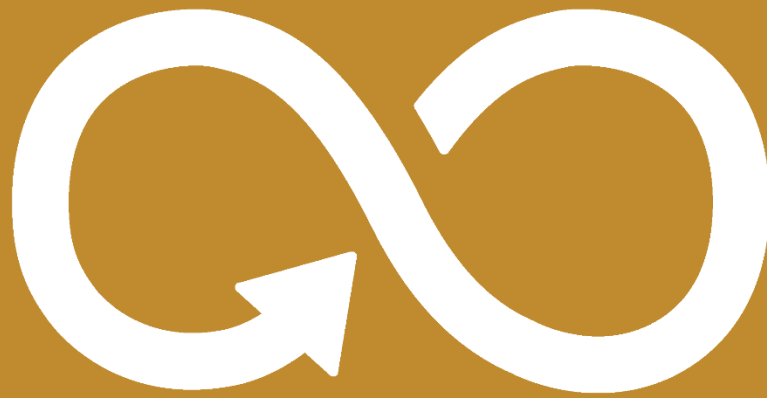
Kompetanse om bærekraftig utvikling

Skolen skal legge til rette for læring innenfor de tre tverrfaglige temaene folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, og bærekraftig utvikling.

Tema kompetanse om bærekraftig utvikling svarer til delmål 4.7. SSB har foreløpig ingen forslag til indikator for dette delmålet.

12

**ANSVARLIG
FORBRUK OG
PRODUKSJON**

MÅL 12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON

Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre.¹⁵

Bærekraftig forbruk og produksjon handler om å gjøre mer med mindre ressurser. I dag forbruker vi mye mer enn hva som er bærekraftig for kloden. For eksempel går en tredjedel av maten som blir produsert bort, uten å bli spist.

For å sikre gode levekår for nåværende og fremtidige generasjoner må også hver enkelt forbruker endre livsstil. Det innebærer å minske ressursbruken, miljødeleggelsen og klimautslippene som et samfunn og som enkeltperson. På sikt vil dette føre til økonomisk vekst, begrense klimaendringer og øke livskvaliteten til mennesker på jorda.

I Norge er vi relativt gode på å levere metall, glass og papir til gjenvinning. Vi har også gode panteordninger for resirkulering av flasker og bokser.

Norge har også klart å redusere matsvinn gjennom frivillige tiltak i flere ledd i verdikjeden. Likevel tyder det på at sterkere tiltak må til for å nå målet om å redusere matsvinn med 50 prosent.

Norges største utfordring er at vi er ett av landene med verdens høyeste forbruk per innbygger. Hadde hele verdens befolkning hatt samme forbruksnivå som oss, ville vi hatt behov for 3,2 jordkloder.

Hovedårsaken til vårt høye og økende forbruk er at vi bytter ut produkter lenge før det er nødvendig. Norge henger generelt etter i omstillingen til en såkalt sirkulær økonomi, der ressurser og produkter repareres, gjenbrukes og resirkuleres.

For dette bærekraftsmålet er det satt elleve delmål. Som nevnt i innledningen er noen delmål relevante for kommune, mens andre er mer relevante for nasjonale og internasjonale aktører. Bergen kommune anser de følgende seks som relevante delmål¹⁶:

12.2) Innen 2030 oppnå bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser.

12.3) Innen 2030 halvere matsvinn per innbygger på verdensbasis, både i detaljhandelen og blant forbrukere, og redusere svinn i produksjons- og forsyningskjeden, inkludert svinn etter innhøsting.

12.4) Innen 2020 oppnå en mer miljøvennlig forvaltning av kjemikalier og alle former for avfall gjennom hele livssyklusen, i samsvar med internasjonalt vedtatte rammeverk, og betydelig redusere utslipp av kjemikalier og avfall til luft, vann og jord for mest mulig å begrense skadevirkningene for folkehelsen og for miljøet.

12.5) Innen 2030 redusere avfallsmengden betydelig gjennom forebygging, reduksjon, materialgjenvinning og ombruk.

12.6) Stimulere selskaper, særlig store og flernasjonale selskaper, til å ta i bruk bærekraftige metoder og integrere informasjon om egen bærekraft i sine rapporteringsrutiner.

12.7) Fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser, i samsvar med de enkelte landenes politikk og prioriteringer.

Delmålene er omstendelig formulert og resultatet av en global enighet. Dette er i utgangspunktet positivt, men gjør at selv de relevante delmålene kan være vanskelige å forholde seg til på lokalt nivå. Vi har derfor samlet delmålene i to mer overordnede tema som det resterende kapittelet om

¹⁵ Oversettelsen av bærekraftsmålet og de tilhørende delmålene er hentet fra [FN-sambandets sider om FNs bærekraftsmål](#). Innledningene er basert på informasjon fra de samme sidene og setter målet i en nasjonal kontekst ved å legge vekt på hva Norge gjør bra og ikke så bra.

¹⁶ En oversikt over alle delmålene finnes i FN-sambandets samlede dokument [FNs bærekraftsmål](#).

bærekraftsmål 12 vil omhandle: bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser (delmål 12.2, 12.3, 12.4 og 12.5) og fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser (delmål 12.6 og 12.7).

Kobling til andre bærekraftsmål og menneskerettighetene

Ansvarlig forbruk og produksjon (bærekraftsmål 12) kan ha en positiv virkning for å stoppe klimaendringene (bærekraftsmål 13).

Samtidig er dette ett av de målene som potensielt kan ha flest negative påvirkninger til andre bærekraftsmål: utrydde fattigdom (bærekraftsmål 1), utrydde sult (bærekraftsmål 2), god helse og livskvalitet (bærekraftsmål 3), god utdanning (bærekraftsmål 4), likestilling mellom kjønnene (bærekraftsmål 5), rent vann og gode sanitærforhold (bærekraftsmål 6), ren energi til alle (bærekraftsmål 7), anstendig arbeid og økonomisk vekst (bærekraftsmål 8), industri, innovasjon og infrastruktur (bærekraftsmål 9), mindre ulikhet (bærekraftsmål 10), bærekraftige byer og lokalsamfunn (bærekraftsmål 11), livet i havet (bærekraftsmål 14) og fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner (bærekraftsmål 16).¹⁷ Årsaken til den potensielle negative koblingen er i stor grad knyttet til spenningene som kan oppstå mellom økonomisk vekst og målet om ansvarlig forbruk og produksjon. Internasjonalt er økonomisk vekst nemlig viktig for utvikling og slik sett et middel for å oppnå mange av de andre bærekraftsmålene, mens ansvarlig forbruk og produksjon kan være et hinder for økonomisk vekst.

Det er en rekke menneskerettigheter som er tett koblet til bærekraftsmål 12 om ansvarlig forbruk og produksjon og de delmålene som er vurdert som relevante for Bergen kommune: konvensjon om sivile og politiske rettigheter, konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, FNs erklæring om urfolks rettigheter, ILO-konvensjon 169, Parisavtalen, FNs konvensjon for å bekjempe ørkenspredning, havrettskonvensjonen, Protokoll om strategiske miljøvurderinger til Konvensjon om konsekvensutredninger for tiltak som kan ha grenseoverskridende miljøvirkninger, den europeiske sosialpakt, Basel-konvensjonen, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter og Århuskonvensjonen.¹⁸

Koplinger til sentrale styringsverktøy

Bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser

Bergen er en ledende norsk næringslivsby, og byrådet ønsker å spille på lag med det private næringslivet i arbeidet med å nå bærekraftsmålene. I byrådsplattformen understrekes byrådets ønsker om å sikre næringslivet stabile rammevilkår og vil føre en miljøvennlig næringspolitikk og legge til rette for at det skapes nye, grønne arbeidsplasser i regionen vår. Byrådet vil stimulere til økt sentrumshandel, og er positive til ordninger som underbygger en sirkulærøkonomi. Det bør i større grad lønne seg å reparere, gjenbruke og gjenvinne.

Lavt forbruk bør premieres, og kommunen må legge til rette for at flere kan leve i tråd med naturens tålegrenser. Dette innebærer blant annet å tilrettelegge for kildesortering/kompostering av våtorganisk avfall, som matavfall. Byrådet vil endre den kommunale avfallshåndteringen for å i større grad tilpasse denne til sirkulærøkonomi. Byrådet vil jobbe systematisk for å redusere avfall og øke gjenbruk, materialgjenvinning og energiutnyttelse, både blant innbyggere og i kommunens egen virksomhet, blant annet gjennom å utarbeide en strategi for redusert materielt forbruk. Som en del av dette arbeidet vil byrådet se på mulighetene som ligger i et kommunalt reparatørregister og i Circle City Scan.

Byrådet vil etablere brukthaller og legge til rette for reparasjonsverksteder i alle bydeler og samarbeide med næringslivet om å redusere matsvinn.

¹⁷ Trondheim kommune: [Bærekraftsontologien](#).

¹⁸ The Danish Institute for Human Rights: [The Human Rights Guide to the Sustainable Development Goals](#)

Under satsing «Grønn» i kommuneplanens samfunnsdel løftes behovet for å endre reise- og forbruksvaner for å redusere utslipp fra produksjon og forbruk. Bergen kommunes mål om å redusere klimagassutslipp med 50 prosent innen 2030 og arbeide mot et nullutslippssamfunn, krever en samlet innsats fra det offentlige, næringsliv og innbyggerne.

Kommunen sine ambisjoner er gitt i følgende planer og styrende dokumenter:

- [Grønn strategi – Klimastrategi for Bergen 2022 – 2030](#)
- [Naturstrategi for Bergen](#)
- [Tiltaksutredning for lokal luftkvalitet i Bergen 2030](#)
- [Matsvinn i Bergen kommune](#)

Fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser

Bergen kommune er en stor innkjøper av både varer og tjenester. Byrådet vil bruke denne rollen strategisk til å motvirke sosial dumping og menneskerettighetsbrudd og fremme klima og miljø, kvalitet, fagopplæring, etisk handel, dyrevelferd, innovasjon og bærekraft. Byrådet vil derfor stille strenge miljøkrav ved inngåelse av avtaler og innkjøp, herunder stille krav om at varer og tjenester skal leveres utslippsfritt til Bergen kommune innen 2030. Sosialt og miljømessig samfunnsansvar handler for byrådet særlig om å beskytte og respektere universelle menneskerettigheter og økosystemet vi er avhengige av, og dette vil derfor ligge til grunn for byrådets innkjøps- og anbudspolitik. Byrådet er opptatt av at Bergen, som den første norske menneskerettighetsbyen, skal ta et særlig sosialt og miljømessig samfunnsansvar i sine anbud og innkjøp.

Byrådet mener det er viktig å ha demokratisk kontroll over viktige samfunnsressurser og funksjoner gjennom offentlig eierskap. Det er særlig viktig å beholde eierskap i samfunnsviktig infrastruktur som for eksempel strøm, vann, avløp og bosshåndtering. Byrådet vil bruke eierskapet i viktig samfunnsinfrastruktur, som BKK AS og BIR AS, til å stimulere til endring og omstilling i byen og regionen og til å sikre ivaretagelse av klima, miljø og natur.

I kommuneplanens samfunnsdel under satsing 4 om fremtidsrettede løsninger i kommunal tjenesteyting, står det at miljøkrav og kriterier i kommunens innkjøp skal bidra til å redusere miljøbelastningen. Innkjøpene skal også stimulere til innovasjon og bidra til samfunnsøkonomisk gevinst.

Kommunen sine ambisjoner er gitt i følgende planer og styrende dokumenter:

- [Anskaffelsesstrategi 2022-2025](#)
- [Krav til miljø- og klimahensyn ved anskaffelser til Bergen kommune](#)
- [Miljø- og klimahensyn ved anskaffelser til Bergen kommune](#)
- [Melding om eierskap i kommunens selskaper og foretak](#)
- [Bergen - en aktiv fairtradeby. Strategi for etisk og rettferdig handel 2018-2022](#)
- [Fairtradebyen Bergen. Handlingsplan for etisk og rettferdig handel 2021-2022](#)

Hvilke grep er gjort og hvordan ligger Bergen an til å nå målet?

Bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser

Gjennom deltakelse i Bergen næringsråd sin Ressursgruppe Sirkulær er Bergen kommune med på å fremme sirkulær tankegang og utvikling av sirkulære forretningsområde og -modeller i samarbeid med næringslivet i Bergen. Ressursgruppe Sirkulær arrangerer også Sirkulærskolen, som er en møteplass for aktører med interesse for sirkulær økonomi.

Klimaetaten deltar i tillegg i nærings- og kunnskapsnettverk som «Hoop Biowaste club», for å støtte opp om arbeidet i regionen knyttet til biologisk avfall og utvikling av en lokal bioøkonomi. I 2022 ble Bergen tatt opp som assosiert medlem i EU-nettverket Circular Cities and Regions Initiative.

Basert på funnene i rapporten Sirkulære Bergen, som ble lansert i 2021, har Klimaetaten, Etat for utbygging, Etat for bygg og eiendom og Bymiljøetaten samarbeidet om å få til en mer systematisk satsing på gjenbruk i kommunen sine bygg. I hovedsak gjennom å støtte gjenbrukskartlegginger, og planlegging av et framtidig lager og digital databank for gjenbruksmateriale i Bergen kommune.

Bergen kommune fikk i 2022 midler til tre relevante prosjekt gjennom Klimasats, Miljødirektoratets støtteordning for kommuner og fylkeskommuner som vil kutte utslipp av klimagasser og bidra til omstilling til lavutslippssamfunnet. Alle de tre prosjektene, Berget av Bergen, FutureBuilt i Bergen og Sirkulært løft i anskaffelser, er i gang med prosjektgjennomføringen.

Berget av Bergen adresserer kommunens ambisjon om å øke andelen ombruk av bygningsmaterialer og inventar, og i løpet av det toårige prosjektløpet skal kommunen anskaffe en digital plattform for ombruk, etablere en ombrukshall og verksted samt ansette ressurspersoner for koordinering og gjennomføring.

FutureBuilt i Bergen er et treårig pilotprosjekt der FutureBuilt, et forbildeprogram for byggsektoren, for første gang startes opp utenfor Oslo-området. FutureBuilt realiserer forbildeprosjekter, både byområder og enkeltbygg, som overoppfyller FN's bærekraftsmål og Parismålene, og alltid kutter klimagassutslipp med minst 50 prosent i forhold til vanlig praksis.

Sirkulært løft i anskaffelser er et toårig tverretatlig prosjekt for å sette i gang et systematisk arbeid med sirkulære anskaffelser spesielt innen to kategorier: IKT-utstyr og bygg og anlegg. I dette prosjektet samarbeider Bergen med seks andre omegnskommuner om å oppnå økt sirkularitet i anskaffelser.

Bergen har også satset på gjenbruk av møbler gjennom et annet Klimasats-prosjekt, Sirkulær møbelflyt som ble gjennomført i 2022. For å følge opp dette prosjektet har kommunen nylig startet opp «Forum for sirkulær møbelflyt» - et tverretatlig forum som samles månedlig for å legge til rette for økt gjenbruk av møbler internt i kommunen.

I 2021 gjennomførte Etat for sykehjem et [pilotprosjekt](#) for å redusere matsvinn ved Lyngbøtunet og Fantoft omsorgssenter. Resultatene viser at det totale matsvinnet ble redusert med henholdsvis 10 og 37 prosent ved de to sykehjemmene. I løpet av prosjektperioden ble de ansatte på begge sykehjemmene mer bevisste på omfanget og konsekvensene av matsvinn, både klimamessig, etisk og økonomisk. Prosjektet har også synliggjort behovet for systematisk arbeid for å utvikle gode rutiner og kompetanse på mat nærmest mulig pasienten. Etat for sykehjem har i 2022 videreført og utvidet pilotprosjektet til alle de 21 kommunale sykehjemmene. Erfaringene fra pilotprosjektet ble evaluert og lagt til grunn for videreføring av prosjektet og er sammenstilt i Sluttrapport: Reduksjon av matsvinn i kommunale sykehjem i Bergen 2022 – implementering og evaluering av virkemidler identifisert i pilotprosjekt 2021. Sluttrapporten fremhever at prosjektet har blitt godt mottatt, økt bevisstheten rundt matsvinn og bidratt med konkrete tiltak for å redusere matsvinn på sykehjemmene. Prosjektet har også medført positive ringvirkninger for å forbedre rutiner for å sikre et individuelt tilpasset kosthold. Oppsummert har prosjektet vært et viktig steg mot å nå målet om en halvering av matsvinn innen 2030.

Kommunen gir tilskudd til Matsentralen Vestland, et annet tiltak for å redusere matsvinn.

Etat for idrett drifter utlånsordninger for aktivitetsutstyr gjennom fire BUA utlånsentraler og Skattkammeret. Etaten låner også ut kanoer ulike steder i kommunen. Sports- og fritidsutstyret lånes ut helt gratis til barn og unge skal få prøve flere og mer varierte aktiviteter uten å måtte anskaffe utstyr selv.

Bergen kommune er partner i Klimapartnere Vestland, regionens viktigste partnerskap for utslippskutt og grønn forretningsutvikling. Over 70 virksomheter i fylket samarbeider gjennom partnerskapet om systematisk klimaarbeid og nye spydpissprosjekter.

Bergen Havn anvender EPI (Environmental Port Index) som verktøy for å karakterisere et skips miljøpåvirkning i forbindelse med havneanløp. I Bergen kobles bruken av EPI til miljødifferensierte havneavgifter for cruiseanløp, slik at det skal lønne seg å legge om og være mer miljøvennlig. EPI ble lansert i 2019 og Bergen Havn er største eier i selskapet som er et samarbeid mellom flere norske havner.

EU stiller strenge krav til materialgjenvinning av bosset vårt, og dette gjør at vi må bli enda flinkere til å kildesortere. BIR har utarbeidet en egen bærekraftsstrategi for sin virksomhet og denne er integrert i konsernstrategien. Videre er konsernet miljøfyrtårnsertifisert, som gir dem en tredjepartssertifisering av konsernets arbeid for å nå bærekraftsmål. I BIR-kommunene kan man kildesortere matavfall, papir/papp/drikkekartong, plast, glass- og metallemballasje. BIR ønsker å utnytte avfallet på best mulig måte for miljøet og få de verdifulle næringsstoffene tilbake i naturens kretsløp. Matavfallet i BIR fraktes i dag til et anlegg på Jæren, der det produseres biogass og biogjødsel. Biogass brukes blant annet som miljøsmart drivstoff og biogjødsel tilfører jorden viktige næringsstoffer som på nytt går inn i matproduksjonen. Det er i 2023 startet pilotforsøk i Bergen og Askøy for innsamling av tekstiler til ombruk og ødelagte tekstiler.

Temaet bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser svarer til delmål 12.2, 12.3, 12.4 og 12.5.

Nasjonalt brukes indikatoren farlig avfall generert per innbygger. På kommunalt nivå er det kun tilgjengelige tall som viser antall tonn farlig avfall fra husholdningene. I 2021 var det 2 973 tonn. Dette var en nedgang fra 2020 og 2021 hvor det var henholdsvis 4 818 og 3 745 tonn, men en oppgang fra perioden 2015–2019 der andel tonn farlig avfall steg fra 2 076,5 tonn til 3 516,9 tonn.

I 2022 ble 90,4 prosent av det farlige avfallet ble forbrent, mens 5,6 prosent ble materialgjenvunnet og 4,0 prosent havnet på deponi.

I tillegg blir indikatoren nasjonal gjenvinningsgrad (prosent og tonn) og totalt generert avfall (tonn) brukt. Det finnes lignende tall tilgjengelig på kommunalt nivå og tabellen under viser andel avfall levert til materialgjenvinning inkludert biologisk behandling (prosent) og husholdningsavfall per årsinnbygger (kg).

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Materialgjenvinning inkludert biologisk behandling (prosent)	24,2	24,8	25,5	24,8	25,2	24,3	26,4
Husholdningsavfall per årsinnbygger (kg)	422,1	409,1	422,8	402,8	391,2	409,4	366,0

SSB har foreløpig ingen forslag til indikator for delmål 12.2 og 12.3

Kilde: SSB tabell 13136

Fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser

Næringslivet er globalt. Gjennom handel er det påvirkningsmuligheter for betingelser knyttet til trygge arbeidsvilkår, bedre miljø og samfunnsforhold. Det er en økende bevissthet rundt næringslivets påvirkning, og dermed også hvilket ansvar og muligheter som følger med. Som offentlig aktør har kommunen et særlig ansvar. Bergen kommune er medlem av Etisk Handel Norge og Transparency International Norge, og setter fokus på etiske anskaffelser, grønn og bærekraftig næringsutvikling, og arbeid med korrupsjon, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Å ta hensyn til samfunn og miljø, vil skape nye muligheter for selskaper, også i framtiden.

Internt i kommunen har det vært arbeidet med miljøpolicy, kurs og rettleidningsmateriell for å sikre god kompetanse om miljø- og klimahensyn i anskaffelser i organisasjonen. Samtidig er seriositetskrav i anskaffelser fulgt opp med flere planlagte kontroller i ulike bransjer. Systemet kommunen har for å sikre et seriøst arbeidsliv er i bruk hos aktuelle enheter i kommunen.

Temaet fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser svarer til delmål 12.6 og 12.7

SSB har foreløpig ingen forslag til indikator for disse delmålene.

15 LIVET PÅ LAND

MÅL 15 LIVET PÅ LAND

Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.¹⁹

Mennesker fortsetter med å ødelegge helsen til jordas økosystem på land, som hele jordkloden er avhengig av. Skogen dekker 30 prosent av jordas landarealer, og gir mat og ly til over 80 prosent av alle dyr.

Selv om en rekke land har satt i gang tiltak for å sørge for en mer rettferdig bruk av naturressursene sine, er ikke disse tiltakene store nok. Alvorlighetsgraden av situasjonen jordkloden befinner seg i krever øyeblikkelig handling, for å stanse tapet av biologisk mangfold og beskytte livsviktige økosystemer.

Norge har et omfattende regelverk for bærekraftig bruk og bevaring av naturen i Norge. Myndighetene har utviklet flere gode strategidokumenter, og Stortinget vedtok en nasjonal handlingsplan for naturmangfold i 2016.

- 25 prosent av Norges landområder er beskyttet.
- Nesten 100 prosent av skogsområdene i Norge er godkjent av globale skogsertifiseringsordninger.
- 390 vassdrag er beskyttet, og planer for håndtering av vassdragenes økosystemer er på plass.

Norge ligger ikke an til å nå bærekraftmålene om gjenoppretting av tapt natur, og er heller ikke på vei til å kunne nå disse delmålene. Vi er også langt unna å oppfylle målet som er satt for beskyttelse av økosystemer.

Norge prioriterer ofte å utnytte naturens ressurser fremfor å bevare økosystemer og naturmangfoldet. Myndighetene har også blitt kritisert for ikke å ta hensyn til naturen når nye bilveier og annen infrastruktur planlegges, og for at regelverket som skal ivareta slike hensyn har blitt svekket.

Norge klarte ikke å nå noen av de såkalte Aichi-målene om biologisk mangfold, som skulle vært oppnådd innen 2020. Aichi-målene er laget av sekretariatet til FNs konvensjon om biologisk mangfold. De inneholder 20 konkrete mål for å begrense tapet av biomangfoldet i verden.

For dette bærekraftsmålet er det satt tolv delmål. Som nevnt i innledningen er noen delmål relevante for kommune, mens andre er mer relevante for nasjonale og internasjonale aktører. Bergen kommune anser de følgende åtte som relevante delmål²⁰:

15.1) Innen 2020 bevare og gjenopprette bærekraftig bruk av ferskvannsbaserte økosystemer og tjenester som benytter seg av disse økosystemene, på land og i innlandsområder, særlig skoger, våtmarker, fjell og tørre områder, i samsvar med forpliktelser i internasjonale avtaler.

15.2) Innen 2020 fremme innføringen av en bærekraftig forvaltning av all slags skog, stanse avskoging, gjenopprette forringede skoger, og i betydelig grad øke gjenreising og nyplantning av skog på globalt nivå.

15.4) Innen 2030 bevare økosystemer i fjellområder, inkludert det biologiske mangfoldet der, slik at de skal bli bedre i stand til å bidra til en bærekraftig utvikling.

¹⁹ Oversettelsen av bærekraftsmålet og de tilhørende delmålene er hentet fra [FN-sambandets sider om FNs bærekraftsmål](#). Innledningene er basert på informasjon fra de samme sidene og setter målet i en nasjonal kontekst ved å legge vekt på hva Norge gjør bra og ikke så bra.

²⁰ En oversikt over alle delmålene finnes i FN-sambandets samlede dokument [FNs bærekraftsmål](#).

15.5) Iverksette umiddelbare og omfattende tiltak for å redusere ødeleggelsen av habitater, stanse tap av biologisk mangfold og innen 2020 verne truede arter og forhindre at de dør ut.

15.8) Innen 2020 innføre tiltak for å unngå innføring og spredning av fremmede arter for å redusere fremmede arters påvirkning på land- og vannbaserte økosystemer i betydelig grad, og dessuten kontrollere eller utrydde prioriterte fremmede arter.

15.9) Innen 2020 integrere verdien av økosystemer og biologisk mangfold i nasjonale og lokale planleggingsprosesser, i strategier for fattigdomsbekjempelse og i regnskap.

15.a) Mobilisere en betydelig økning i finansielle ressurser fra alle kilder for å bevare og utnytte biologisk mangfold og økosystemer på en bærekraftig måte.

15.b) Mobilisere betydelige ressurser fra alle kilder og på alle nivåer for å finansiere en bærekraftig skogforvaltning, og sørge for virkemidler som er egnet til å fremme slik forvaltning i utviklingslandene, blant annet virkemidler for bevaring og nyplanting av skog.

Delmålene er omstendelig formulert og resultatet av en global enighet. Dette er i utgangspunktet positivt, men gjør at selv de relevante delmålene kan være vanskelige å forholde seg til på lokalt nivå. Vi har derfor samlet delmålene i ett mer overordnet tema som det resterende kapittelet om bærekraftsmål 15 vil handle om: bærekraftig bruk og forvaltning av økosystemer (delmål 15.1, 15.2, 15.4, 15.5, 15.8, 15.9, 15.a og 15.b).

Kobling til andre bærekraftsmål og menneskerettighetene

Bevaring og utvikling av grønne områder i byene gir bedre levevilkår for mennesker og dyr. Dette er en sentral del av bærekraftsmål 11 om bærekraftige byer og lokalsamfunn, og det er derfor en positiv virkning mellom de to målene. Bærekraftsmål 15 om livet på land bidrar også til å stoppe klimaendringer gjennom naturlig karbonlagring. Det er også en positiv kobling mellom bærekraftsmål 15 og bærekraftsmål 14 om livet i havet siden havet er avhengig av ren, mangfoldig og robust natur. Livet i havet påvirkes av forurensingen som skjer på land fordi den ender opp i havet via elver og vassdrag. Livet i havet er dermed også avhengig av ren, mangfoldig og robust natur på land.

Bærekraftsmål 15 kan derimot ha en negativ påvirkning på bærekraftsmål 1 om å utrydde fattigdom. Det å hindre nedbygging av økosystemer kan være et hinder for at mennesker skal kunne løfte seg ut av fattigdom ved at de ikke får utnyttet visse naturressurser eller nytt godt av at andre gjør det.²¹

Mennesker trenger naturen. Den gir oss rent vann, mat, oksygen, medisiner, og den forhindrer ras og flom. Naturen rundt oss fanger og lagrer over halvparten av alt karbon vi mennesker slipper ut. Naturlig karbonlagring – i skog og hei, myr, åker og eng er et viktig verktøy for å redusere innholdet av klimagasser i atmosfæren. Alle har rett til en levestandard som er tilstrekkelig for sin og sin families helse og velvære ifølge FNs menneskerettighetserklæring. Naturen er et viktig element for å sikre denne rettigheten og dette kommer frem i konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, FNs erklæring om urfolks rettigheter, FNs klimakonvensjon, Parisavtalen, forørkningskonvensjonen og Ramsvarkonvensjonen.²²

Koblinger til sentrale styringsverktøy

Bærekraftig bruk og forvaltning av økosystemer

Byrådsplattformen understreker hensynet til naturens tåleevne. Bergen kommune er en geografisk stor kommune med betydelige naturområder med rikt biologisk mangfold. Byrådet vil ta vare på artenes leveområder, både gjennom vern, fornuftig bruk og restaurering av ødelagt natur. Samtidig må vi

²¹ Trondheim kommune: [Bærekraftsontologien](#).

²² The Danish Institute for Human Rights: [The Human Rights Guide to the Sustainable Development Goals](#)

bekjempe svartelistede og fremmede arter som bringer ubalanse i økosystemet. En viktig del av dette arbeidet er å beskytte truede og rødlistede arter i vårt område.

Kommuneplanens samfunnsdel framhever naturens rolle. Bergen skal ta vare på og styrke byen i naturen og naturen i byen. Naturens styrke og mangfold skal være en bærende verdi for det å bo og være i hele Bergen. Byfjellene skal fortsatt være en vesentlig andel av byens samlede areal. Ved ny utbygging skal vi sikre allmenn tilgang til sjøfronten, til byfjellene og korridorer mellom disse. Sammenhengende blågrønne strukturer skal prege nye og eksisterende byggeområder. De blågrønne strukturene skal sikre byens befolkning et variert friluftsliv, styrke det biologiske mangfoldet, og være naturlige vannveier og reservoarer for vann under ekstremvær. Bergen har god tilgang på store sammenhengende turområder på byfjellene.

Endringer i arealbruk er i dag den største direkte driveren i tap av naturmangfoldet. Kommuneplanens arealdel er kommunens overordnede styringsverktøy i arealutviklingen. Den setter rammene for hvor det kan bygges, og hvor vi skal ha grønne og blå områder. Arealer bør ses som en begrenset, ikke-fornybar ressurs. Bedre utnytting av allerede bebygde områder vil bidra til å verne sårbar natur.

Bystyret vedtok 29.03.2023 Naturstrategi for Bergen. Naturstrategien er et overordnet styringsdokument, som omfatter natur i vid forstand, fra fjell og fjord til vassdrag, nærnatur, grønne byrom mm. Strategien omhandler naturmangfoldets egenverdi, og den verdien naturen har for menneskene i Bergen gjennom som et fantastisk rekreasjonstilbud. Strategien skal ligge til grunn for beslutninger som påvirker naturen i byen vår. Kommunen sine ambisjoner for saksfeltet er i tillegg gitt i følgende planer og styrende dokument:

- [Naturstrategi for Bergen](#)
- [Grønn strategi - Klimastrategi for Bergen 2022–2030](#)
- [Strategiplan mot fremmede skadelige arter i Bergen kommune](#)
- [Mål for forvaltning av hjort i Bergen 2022-2025](#)
- [Regional vassforvaltningsplan 2022–2027 for Vestland vassregion](#)
- Forvaltningsplan for [Byfjellene Vest](#), [byfjellene 2000](#) og [byfjellene nord](#)
- [Forvaltningsplan for bytrær i Bergen](#)
- [Kommunedelplan for overvann](#)

Hvilke grep er gjort og hvordan ligger Bergen an til å nå målet?

Bærekraftig bruk og forvaltning av økosystemer

Innenfor arealpolitikken har kommunen et særlig ansvar og handlingsrom. Stram arealpolitikk er et av de viktigste virkemidlene i kampen mot naturtapet. Gjennom kommuneplanens arealdel *KPA2018* ble det vedtatt å konsentrere utbygging rundt kompakte byutviklingsområder med god kollektivdekning. Samtidig ble flere bebyggelsesområder for bolig tilbakeført til LNF²³-formål.

Bystyret vedtok januar 2023 i Grønn strategi at Bergen skal bli en arealnøytral kommune. For at det totale grønne og blå arealet i kommunen ikke skal reduseres over tid, må vi ta vare på det vi har, utvikle nye naturområder og styrke naturen i eksisterende områder. Der det vurderes som uunngåelig å bygge ned natur, må vi kompensere for dette gjennom restaurering av natur andre steder. Byrådet mener at innføring av arealnøytralitet i Bergen vil gi både bedre vilkår for naturen, og en bedre by å bo i for bergenserne. Byrådet vil innføre et arealregnskap for Bergen kommune slik at vi over tid kan overvåke endringene i arealene våre. Første skritt i utarbeidelsen av arealregnskapet er et grøntregnskap, som var ferdigstilt våren 2023.

Naturrestaurering er en viktig brikke for å bedre forholdene for biologisk mangfold. Åpning av vassdrag har sterkt fokus i Bergen kommune, som Sælenvassdraget og kanal over Mindemyren. Arna

²³ LNF er en forkortelse for landbruks-, natur- og friluftsområde.

bydelspark åpnet i juni 2022 og er en folkepark og en våtmarkspark. Våtmarksområdet har fra før av stor verdi som naturelement, med et økosystem som er viktig for biologisk mangfold. Parkdelen er utformet med vanddammer og bekker, med ønske om å øke området's potensiale som hekke- og rasteområde for vannfugl. Tjelden har lagt egg for andre sesong i parken. Bergen kommune ønsker å ta vare på flere naturområder gjennom å gi dem vernevedtak. Det pågår flere prosesser for områder i Bergen, og kommunen ser at det er utfordrende å oppfylle krav til naturverdier, tilstrekkelig finansiering og å løse interessekonfliktene for en bærekraftig bruk av slike områder.

Temaet bærekraftig bruk og forvaltning av økosystemer svarer til delmål 15.1, 15.2, 15.4, 15.5, 15.8, 15.9, 15.a og 15.b.

Nasjonalt bruker man indikatoren skogområder som andel av samlet landområde for delmål 15.1 og andel skogareal innenfor lovlig etablerte verneområder, IUCN I-IV for delmål 15.2.

I 2022 var 47 prosent av arealet av Bergen kommune skog. Dette var en liten oppgang fra 2020 og 2021 da andelen skog var 44 prosent. Tallene for indikatoren for delmål 15.2 er ikke tilgjengelig for kommunalt nivå.

Nasjonalt bruker man indikatoren rødlisteindeks for fugler for delmål 15.5 og om det er vedtatt relevant nasjonal lovgiving og avsatt tilstrekkelige ressurser for å forebygge eller bekjempe spredning av fremmede arter som indikator for delmål 15.8. For den første indikatoren er det ikke tall tilgjengelig på kommunalt nivå og for den andre gir det ikke mening å bruke indikatoren på kommunalt nivå.

SSB har foreløpig ingen forslag til indikator for delmål 15.4, 15.9 og 15.b. Indikatoren for delmål 15.a handler om størrelsen på bistand for biologisk mangfold og derfor ikke relevant på kommunalt nivå.

Kilde: [SSB Bærekraftsmål 15 Livet på land og](#) SSB-tabell 12943,

16 FRED, RETTFERDIGHET OG VELFUNDERENDE INSTITUSJONER

MÅL 16 FRED, RETTFERDIGHET OG VELFUNDERENDE INSTITUSJONER

Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle, og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.²⁴

Fred er en forutsetning for å skape bærekraftig utvikling. Dessverre har utviklingen innenfor dette bærekraftsmålet ikke gått i riktig retning. 82 millioner av mennesker levde i 2020 som flyktninger, det er et antall som er det høyeste FN noen gang har registrert.

Under konflikter mister mange tilgang til offentlige tjenester. I tillegg er det vanskelig å drive sterke statlige institusjoner under en konflikt. Når for eksempel rettsvesenet i et land fungerer dårlig, går det ut over menneskers rettssikkerhet.

Norge har lenge hatt et levedyktig demokrati med relativt små forskjeller. Det norske samfunnet kjennetegnes av høy grad av tillit, gode velferdsordninger, og et velorganisert arbeidsliv. Sivilsamfunnet består av et mangfold av organisasjoner. Det er generelt god dialog og godt samarbeid mellom myndighetene og sivilsamfunnet.

I møte med internasjonale menneskerettighetskonvensjoner blir Norge like fullt kjent skyldig i menneskerettighetsbrudd. Den europeiske menneskerettighetsdomstolen konkluderte i 2019 at det norske barnevernet brøt FNs barnevernkonvensjon. Ellers har Nogen en utfordring med å redusere hatefulle ytringer og rasisme, manglende prosedyre for å gi statsløse permanent opphold og utfordringer knyttet til menneskehandel, vold mot kvinner og organisert kriminalitet. Norske banker er ofte mål for hvitvasking og ulovlige pengetransaksjoner, og politiet har pekt ut skatteunndragelse som ett av de største truslene mot velferdsstaten.

Norges rykte som fredsnasjon er under press på grunn av landets våpenproduksjon, og vår deltakelse i militære operasjoner i utlandet, slik som i Libya i 2011. Inntekter fra norsk våpenindustri økte med nesten 50 prosent fra 2019 til 2020.

Bærekraftsmål 16 angir forutsetningene for et trygt, rettferdig og stabilt samfunn der innbyggerne gis mulighet til å realisere sitt potensial, og bygger på fire overordnede mål: Effektiv kriminalitetsbekjempelse, menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper, demokrati og godt styresett, samt internasjonal innsats og samarbeid med andre stater.²⁵

For dette bærekraftsmålet er det satt tolv delmål. Som nevnt i innledningen er noen delmål relevante for kommune, mens andre er mer relevante for nasjonale og internasjonale aktører. Bergen kommune anser de følgende åtte delmålene som relevante²⁶:

- 16.1) Betydelig redusere alle former for vold og dødelighet knyttet til vold i hele verden.
- 16.2) Stanse overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold og tortur mot barn.
- 16.3) Fremme rettsstaten nasjonalt og internasjonalt, og sikre likhet for loven, rettsikkerhet og rettsvern for alle.
- 16.5) Betydelig redusere korrupsjon og bestikkelser i alle former.

²⁴ Oversettelsen av bærekraftsmålet og de tilhørende delmålene er hentet fra [FN-sambandets sider om FNs bærekraftsmål](#). Innledningene er basert på informasjon fra de samme sidene og setter målet i en nasjonal kontekst ved å legge vekt på hva Norge gjør bra og ikke så bra.

²⁵ Meld. St. 40 (2020 –2021) Melding til Stortinget Mål med mening Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030, s. 164

²⁶ En oversikt over alle delmålene finnes i FN-sambandets samlede dokument [FNs bærekraftsmål](#).

16.6) Utvikle effektive, ansvarlige og åpne institusjoner på alle nivåer.

16.7) Sikre lydhøre, inkluderende, deltakelsesbaserte og representative beslutningsprosesser på alle nivåer.

16.10) Sikre allmenn tilgang til informasjon og beskytte grunnleggende friheter, i samsvar med nasjonal lovgivning og internasjonale avtaler.

16.b) Fremme og håndheve ikke-diskriminerende lover og politikk for bærekraftig utvikling.

Delmålene er omstendelig formulert og resultatet av en global enighet. Dette er i utgangspunktet positivt, men gjør at selv de relevante delmålene kan være vanskelige å forholde seg til på lokalt nivå. Vi har derfor samlet delmålene i fire mer overordnede tema som det resterende kapittelet om bærekraftsmål 16 vil handle om: kriminalitetsbekjempelse (delmål 16.1 og 16.2), fremme menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper (delmål 16.3, 16.10 og 16.b), redusere korrupsjon og bestikkelser (delmål 16.5) og demokrati og godt styresett (delmål 16.6 og 16.7).

Kobling til andre bærekraftsmål og menneskerettighetene

Uten fred, stabilitet, menneskerettigheter og effektiv styring basert på rettsstaten, kan vi ikke håpe på bærekraftig utvikling. Bærekraftsmål 16 Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner er derfor en forutsetning for og bidrar positivt til oppnåelsen av de følgende bærekraftsmålene: utrydde fattigdom (bærekraftsmål 1), utrydde sult (bærekraftsmål 2), god helse og livskvalitet (bærekraftsmål 3), god utdanning (bærekraftsmål 4), likestilling mellom kjønnene (bærekraftsmål 5), rent vann og gode sanitærforhold (bærekraftsmål 6), ren energi til alle (bærekraftsmål 7), anstendig arbeid og økonomisk vekst (bærekraftsmål 8), industri, innovasjon og infrastruktur (bærekraftsmål 9), mindre ulikhet (bærekraftsmål 10), bærekraftige byer og lokalsamfunn (bærekraftsmål 11) og livet i havet (bærekraftsmål 14).

Samtidig er det en risiko for at bærekraftsmål 16 kan bidra negativt til oppfyllelsen av bærekraftsmål 12 om ansvarlig forbruk og produksjon og bærekraftsmål 13 om å stoppe klimaendringene. Årsaken til den potensielle negative koblingen er i stor grad knyttet til spenningene som kan oppstå mellom den økonomiske veksten som bærekraftsmål 16 kan bidra til og ansvarlig forbruk og produksjon som igjen bidrar til å stoppe klimaendringene.²⁷

Bærekraftsmål 16 innebærer å redusere vold og korrupsjon, og sikre grunnleggende menneskerettigheter for alle. Målformuleringer under dette bærekraftsmålet finnes igjen i en rekke menneskerettighetserklæringer og -konvensjoner, som Verdenserklæringen om menneskerettigheter, Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, FNs-konvensjonen om retter til menneske med nedsatt funksjonsevne, Den internasjonale konvensjon om eliminering av alle former for rasediskriminering, De forente nasjoners kvinnekonvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner og FNs konvensjon om barnets rettigheter.²⁸

Koplinger til sentrale styringsverktøy

Kriminalitetsbekjempelse

For byrådet er det et overordnet mål at Bergen skal være en trygg by der vold, overgrep, seksuell trakassering og diskriminering ikke kan aksepteres.

Ifølge byrådsplattformen vil byrådet blant annet intensivere arbeidet med miljørettet og voldsforebyggende arbeid mot de åpne russcenene, samt sette utekontakten i stand til å drive oppsøkende, forebyggende og kartleggende arbeid i alle bydelene og ha særlig fokus på blant annet

²⁷ Trondheim kommune: [Bærekraftsontologien](#).

²⁸ The Danish Institute for Human Rights: [The Human Rights Guide to the Sustainable Development Goals](#)

menneskehandel. Plattformen påpeker også på at bergensskolen skal ha nullvisjon for mobbing, seksuell trakassering, vold, diskriminering og rasisme, og det må være lett å melde fra om mobbing og diskriminering. I tillegg vil byrådet øke tilsynet med ulovligheter i byggesaker og mulig miljøkriminalitet og være en pådriver for politietterforskning av dyrekrimsaker i samarbeid med dyrepolitiet.

En av satsingsområdene i kommuneplanens samfunnsdel er «trygg». Ifølge samfunnsdelen skal det være trygt å ferdes i byens sentrum og i bydelene til alle tider på døgnet. Bergen må utvikle god beredskap mot uønskete hendelser og kriminalitet og hjelp til de som utsettes for skader og vold. Dette har stor betydning for innbyggernes opplevde trygghet.

Kommunen sine ambisjoner for saksfeltet er blant annet gitt i følgende planer og styrende dokument:

- [Trygg gjennom hele livet - plan mot vold i nære relasjoner 2019-2023](#)
- [Et liv i frihet - plan mot menneskehandel 2019-2023](#)
- [Skyfritt- inkluderende oppvekstmiljø for barn og unge i Bergen](#)
- [Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse](#)
- [Handlingsplan mot åpne russcener](#)
- [Dyrevelferdsplan for Bergen kommune 2018-2021](#)

Fremme menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper

Bergen er Norges første menneskerettighetsby. Ifølge byrådsplattformen vil byrådet la menneskerettighetene ligge til grunn for hele kommunens virksomhet. I alt fra innkjøp, medbestemmelse, utforming av tjenestetilbud og forventninger skal Bergen kommune stille krav til samarbeidsaktører. Menneskerettigheter handler om hvilken by vi skal være for minoriteter og om bekjempelse av menneskehandel og moderne slaveri. Det handler om å finne menneskeskapt klimaløsninger på menneskeskapt klimaendringer. Det handler om retten til å puste ren byluft, retten til rent vann og om tilgangen til natur og friluft. Det handler om barns rettigheter, om å bekjempe nød og fattigdom, om retten til å utøve sin tro, retten til å elske den man vil, om likestilling mellom kjønn, språk og religiøs eller kulturell tilhørighet.

Kommuneplanens samfunnsdel er laget før det ble bestemt at Bergen skulle bli en menneskerettighetsby. Samfunnsdelen nevner verken menneskerettigheter eller rettsstatsprinsipper spesifikt, men de fleste temaene som blir omtalt i samfunnsdelen (eksempelvis kommunens tjenester og myndighetsutøvelse) er knyttet til ulike menneskerettigheter.

Kommunen sine ambisjoner for saksfeltet er gitt i følgende planer og styrende dokument:

- [Bergen og verden - internasjonal handlingsplan for Bergen kommune](#)
- [Bergen og verden - internasjonal strategi for Bergen kommune](#)

Menneskerettighetsfeltet favner bredt, og listen over er ikke uttømmende for kommunens ambisjoner på menneskerettighetsfeltet. Kommunene står i førstelinjen, og er de som ivaretar mange av menneskerettighetene i praksis. Det er derfor en rekke kommunale planer som sikrer og fremmer menneskerettighetene. I denne sammenheng har vi trukket fram planer og styrende dokument som underbygger satsingen på menneskerettighetsbyen Bergen, mens andre tematiske planer nevnt under andre bærekraftsmål.

Redusere korrupsjon og bestikkelser

Verken byrådsplattformen eller kommuneplanens samfunnsdel omtaler reduksjon av korrupsjon og bestikkelser direkte.

Byrådsplattformen legger derimot vekt på etisk handel, og viser at byrådet vil ta utgangspunkt i kommunens medlemskap i Etisk Handel Norge og følge opp Nasjonal handlingsplan for næringsliv og menneskerettigheter fra 2015, som gir anvisninger for hvordan FN's retningslinjer for næringsliv og

menneskerettigheter (UNGP) følges opp fra norsk side. Antikorrupsjon er et av Initiativ for etisk handel sine fokusområde i tillegg til menneskerettigheter og klima/miljø.

Byrådsplattformen legger også vekt på at Bergen kommune er en stor innkjøper av både varer og tjenester. Ifølge byrådsplattformen vil byrådet bruke denne rollen strategisk til å motvirke sosial dumping og menneskerettighetsbrudd og fremme klima og miljø, kvalitet, fagopplæring, etisk handel, dyrevelferd, innovasjon og bærekraft.

Det er gjort et omfattende arbeid på området korrupsjonsforebygging i Bergen kommune, hvor deler av arbeidet følger av antikorrupsjonsprogrammet vedtatt av Bergen bystyre i sak 15-14. Bystyret vedtok i sak 31-15 en revidert etisk standard for Bergen kommune, og varslingsordningen er revidert og forsterket i byrådssak 1213/15.

Etisk standard for Bergen kommune viser til at kommunens virksomhet må drives slik at innbyggere, brukere og leverandører har tillit til kommunen som forvalter av innbyggernes fellesmidler og som forretningspart og tjenesteyter. Videre står det:

I alle typer kontakt og nettverksbygging er vi bevisst på grensen mot kameraderi, smøring og korrupsjon og beveger oss ikke mot denne grensen. Det må derfor fremgå klart at man ikke lar seg påvirke av fordeler, godtgjørelser eller kontaktnett for å innta bestemte standpunkt eller utføre spesielle handlinger.

Den enkelte skal innrette sine handlinger slik at man overholder lovverket, herunder straffelovens bestemmelser om bedrageri, korrupsjon, påvirkningshandel og utroskap.

Kommunen sine ambisjoner for saksfeltet er i tillegg gitt i følgende planer og styrende dokument:

- [Bergen - en aktiv fairtradeby. Strategi for etisk og rettferdig handel 2018-2022](#)
- [Fairtradebyen Bergen. Handlingsplan for etisk og rettferdig handel 2021-2022](#)
- [Etisk standard for Bergen kommune](#)
- [Anskaffelsesstrategi 2022-2025](#)

Demokrati og godt styresett

Byrådsplattformen peker på at demokratiet er bærebjelken i lokalsamfunnet vårt og byrådet vil legge til rette for og utvikle demokratiet i Bergen. Som en del av dette vil byrådet søke om forsøksordning med stemmerett for sekstenåringer. Byrådet ønsker å revitalisere lokaldemokratiet, blant annet gjennom medborgerpanel, bydelsutvalg, folkemøter om arealplaner og andre former for innbyggerinvolvering.

Godt styresett står også sentralt i byrådsplattformen. Der pekes det blant annet på at Bergen kommunes viktigste oppgave er å tilby gode tjenester av høy kvalitet og at fellesskapets midler skal forvaltes på en god og trygg måte slik at de kommer flest mulig mennesker til gode.

To av satsingene i kommuneplanens samfunnsdel er direkte knyttet til demokrati og godt styresett. Disse er «Bergen skal bruke åpne offentlige prosesser som inspirerer til deltakelse og debatt» og «Bergen kommune skal informere og kommunisere for å skape engasjement».

Kommunen sine ambisjoner for saksfeltet er gitt i følgende planer og styrende dokument:

- [Ordet fangar - språkpolitisk plan for Bergen kommune](#)
- [Kommunikasjonsstrategi for Bergen kommune 2020-2026](#)
- [Fullmakter og reglement for politiske utvalg ved bystyret](#)
- [Reglement for politikere i Bergen kommune](#)
- [Fullmakter og reglement for byrådet](#)

Hvilke grep er gjort og hvordan ligger Bergen an til å nå målet?

Kriminalitetsbekjempelse

Politirådet er Bergen kommune og Vest politidistrikts formaliserte samarbeidsforum for det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet og for arbeidet med samfunnsikkerhet og beredskap. Gjennom utveksling av kunnskap og erfaring mellom politi og kommune skal politirådet bidra til involvering og gjensidig ansvarliggjøring av lokale myndigheter, næringsliv, frivillighetssektoren samt politiet i det kriminalitetsforebyggende arbeidet og innen samfunnsikkerhet og beredskap.

Utekontakten er et operativt team i Bergen kommune. Det er sosialarbeidere som treffer ungdommer der ungdommer er. Formålet er å avdekke hjelpebehov, motivere til endring og sikre den enkelte videre oppfølging. Utekontakten har en god oversikt over gatebildet i Bergen. Utekontaktens arbeid veiledes av FNs konvensjon om barnets rettigheter gjennom de fire prinsippene: barnets beste, rett til å bli hørt, rett til liv og utvikling og ikke-diskriminering.

Tidlig Ute er et rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak i samarbeid med Vest politidistrikt, Bergen kommune og Helse Bergen. Deltakerne får tilbud om et alternativ til en vanlig straffereaksjon, gjennom individuelt tilpasset oppfølging. Samme samarbeidskonstellasjon driver prosjektet «Sent ute», hvor målgruppen er personer som oppholder seg på åpne russcener med utfordrende atferd og lang fartstid innen rus og psykiatri. Prosjektet går inn med forsterket og samordnet innsats, og individuelt tilpassede tjenester i forsøk på å bedre livssituasjonen til kandidatene.

Bergen kommune tilbyr hjelp og behandling for familier i Bergen som lever med vold. Tilbudet retter seg mot personer som er utsatt for vold, barn som har vært vitne til vold og til personer som selv utøver vold. Tilbudet er et samarbeid med stiftelsen Alternativ til vold (ATV).

Innen kriminalitetsbekjempelse har kommunen også en rolle for å hindre arbeidslivskriminalitet. Når kommunen utlyser konkurranser er det gitt mulighet til å avvise tilbydere som har straffedommer, betalingsanmerkninger for skatter og avgifter, hvor det er interessekonflikter eller begått alvorlige feil i yrkesutøvelsen.

Temaet kriminalitetsbekjempelse svarer til delmål 16.1 og 16.2

Nasjonalt brukes antall ofre for drap og andel av befolkningen som den siste tiden har vært urolige for vold og trusler på bostedet som indikatorer for delmål 16.1.

Det finnes ikke tilgjengelig statistikk over drapsofte på kommunenivå, men det er tilgjengelige tall for Vest politidistrikt. Det ble registrert tre drap og fire forsøk på drap i 2022 i Vest politidistrikt. I 2021 var tallet fire drap og to forsøk på drap.

Kriminalitetstype	2017	2018	2019	2020	2021	2022
⇒ Drap	1	2	7	5	4	3
⇒ Drap, forsøk	4	1	2	4	2	4

Tallene inkluderer den kjente kriminaliteten, det vil si den kriminaliteten som blir meldt til politiet.

Det er ikke tilgjengelige tall for andel av befolkningen som den siste tiden har vært urolige for vold og trusler på bostedet på kommunalt nivå.

SSB har foreløpig ingen forslag til indikator for delmål 16.2.

Kilde: [SSB Bærekraftsmål 16](#) og Vest politidistrikt, [Omtale av resultat 2022](#)

Kommunen stiller krav til alle leverandører av tjeneste- og bygg- og anleggskontrakter om at de skal ha lønns- og arbeidsforhold i tråd med forskrift om lønns- og arbeidsforhold i offentlige kontrakter. Videre stilles det ytterligere seriøsitetkrav i bygg- og anleggsbransjen i et eget bilag. Kravene følges opp i oppfølgingsverktøyet HMSREG og med stikkprøvekontroller. Kontroller av lønns- og arbeidsvilkår er en sentral del av dette arbeidet.

Fremme menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper

Under behandling av sak 173/18 *Bergen og verden - Internasjonal strategi for Bergen kommune*, vedtok bystyret at Bergen skal bli en menneskerettighetsby. Den internasjonale dimensjonen er nå forankret i vår internasjonale handlingsplan som bystyret vedtok i sak 211/21. Lokalt har vedtaket gitt en større forståelse for hvordan kommunale tjenester er tuftet på lovfestede rettigheter. Kommuner utfører daglig viktige samfunnsoppgaver blant annet ved å tilby sosialhjelp, grunnskoleutdanning, helsetjenester, kvalifiseringstiltak, barnevernstiltak og eldreomsorg. Dette er et stort ansvar som berører både sosiale, økonomiske, kulturelle samt sivile og politiske rettigheter. Kommunen skal innrette sine tjenester og utøve dem på en måte som beskytter innbyggernes grunnleggende rettigheter.

Byer og kommuner som erklærer seg som en menneskerettighetsby er ulike og hver og en av dem har sin unike tilnærming til hva det vil si for dem å være en menneskerettighetsby. Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) trekker fram Bergen eksempel på hvordan menneskerettighetsbyer organiserer arbeidet i praksis. Vedtaket i bystyret, menneskerettighetenes plass i byrådsplattformen, samt samarbeid lokalt og internasjonalt er nevnt som viktige konkurransefortrinn for Bergen.

Arbeidet med å utvikle menneskerettighetsbyen Bergen er i startfasen. Bergen er Norges første menneskerettighetsby og det er stor politisk vilje for å utvikle menneskerettighetsby-konseptet. Vedtaket om at Bergen skulle starte opp arbeidet med å bli en menneskerettighetsby har bidratt til økt bevissthet og kunnskap om menneskerettighetene blant både politikere, ansatte og innbyggerne i byen. Et eksempel på dette er kommunens interne og eksterne arrangement for å markere FNs menneskerettighetsdag 10. desember 2022.

Temaet fremme menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper svarer til delmål 16.3, 16.10 og 16.b

Til delmål 16.10 bruker man nasjonalt en indikator som viser om den er innført «Konstitusjonelle, lovfestede og/eller politiske garantier om offentlig tilgang til informasjon». I Norge er dette gjort gjennom grunnloven, offentleglova og miljøinformasjonsloven og det er derfor ikke relevant med en lokal indikator for dette delmålet.

Til delmål 16.b er indikatoren «Andel av befolkningen som har følt seg diskriminert eller trakassert i løpet av de tolv siste månedene» brukt på nasjonalt nivå. Det er ikke tilgjengeliggjort tall på kommunalt nivå.

SSB har foreløpig ingen forslag til indikator for delmål 16.3.

Kilde: [SSB bærekraftsmål 16](#)

Redusere korrupsjon og bestikkelser

I 2019 fikk Bergen kommune status som Fairtrade-kommune. Med det fikk bærekraft og menneskerettigheter en enda tydeligere plass i kommunens næringspolitikk. Å være en Fairtrade-kommune innebærer blant annet å bidra til bedre vilkår for bønder og arbeidere i utviklingsland gjennom sine innkjøp. Bergen kommune er medlem av Etisk Handel Norge og Transparency International Norge, og setter fokus på etiske anskaffelser, grønn og bærekraftig næringsutvikling, og arbeid med korrupsjon, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Bergen kommunes etiske standard sier at kommunens virksomhet må drives slik at innbyggere, brukere og leverandører har tillit til kommunen som forvalter av innbyggernes fellesmidler og som forretningspart og tjenesteyter. I alle typer kontakt og nettverksbygging skal kommunen være bevisst på grensen mot kameraderi, smøring og korrupsjon. Det må derfor fremgå klart at man ikke lar seg påvirke av fordeler, godtgjørelser eller kontaktnett for å innta bestemte standpunkt eller utføre spesielle handlinger. Den enkelte skal innrette sine handlinger slik at man overholder lovverket, herunder straffelovens bestemmelser om bedrageri, korrupsjon, påvirkningshandel og utroskap.

Klausul med forbud mot kundepleie er lagt inn i kommunens standard varekontrakt og standard tjenestekontrakt. Det er utarbeidet retningslinjer for dokumentasjon av kontraktsoppfølging i

BkKvalitet. Her fremgår det blant annet at all korrespondanse med leverandør som har kontraktsmessig betydning skal arkiveres i sak/arkivsystemet. Som hjelpemiddel er det angitt en rekke eksempler på hvilke typer korrespondanse dette gjelder.

Bergen bystyre vedtok i sak 15-14 et antikorrupsjonsprogram for Bergen kommune. Antikorrupsjonsarbeidet skal forebygge at korrupsjon skjer, øke muligheten for å avdekke eventuell korrupsjon, samt øke beredskapen for å håndtere en eventuell korrupsjonssak.

Arbeidet med å forebygge korrupsjon pågår fortsatt og handler i stor grad om å sørge for at etiske retningslinjer er kjent, at ansatte vet hvordan de kan varsle og at det er tilstrekkelig intern styring og kontroll med virksomheten.

I bystyresak 69/19 «Statusmelding for korrupsjonsforebyggende arbeid i Bergen kommune og revisjon av etisk standard» oppsummeres status for det korrupsjonsforebyggende arbeidet, og det gis retning for videre arbeid på området. I saken vises det til viktigheten av at kommunens enheter også fremover har fokus på, og jobber målrettet med de områder som har betydning for å hindre at korruperende adferd utvikler seg, og at tiltak som følger av bystyresaken gjennomføres.

Til rapporteringen for 2022 er byrådsavdelingene bedt om en bekreftelse på at områder i byrådsavdelingen, som etter tidligere utført kartlegging er identifisert å ha en høy iboende risiko for korrupsjon, er videre fulgt opp med konkrete risikovurderinger og eventuelle risikoreduserende tiltak

To byrådsavdelinger bekrefter at videre oppfølging er gjort. Øvrige byrådsavdelinger opplyser at dette delvis er på plass. Delvis er i hovedsak forklart med behov for å oppdatere de detaljerte risikovurderingene.

Temaet redusere korrupsjon og bestiktelser svarer til delmål 16.5. SSB har foreløpig ingen forslag til indikator for dette delmålet.

Demokrati og godt styresett

En sentral del av ytringsfriheten og organisasjons- og forsamlingsfriheten, er muligheten til å delta aktivt i det politiske og offentlige liv, og å få stemme ved valg. Når kommunen legger til rette for valg skjer det etter klare bestemmelser gjennom valgloven og valgforskriften. Et formål med valgloven er at alle personer med stemmerett skal kunne stemme uavhengig av funksjonsevne. God tilgjengelighet skal sikre den enkeltes rett til deltakelse og innflytelse i samfunnet, og ingen skal ekskluderes fra å stemme ved valg på grunn av manglende tilrettelegging. Når valgstyret bestemmer i hvilke lokaler det skal holdes valg, er det derfor nødvendig å ta hensyn til innbyggere med nedsatt funksjonsevne. Kommunen besøker også ca. 80 institusjoner i kommunen for å ta imot stemmer der.

I vår tid kan barrierer mot deltakelse i det offentlige liv både være fysisk tilgang og digital tilgang til informasjon og ytringsarenaer. Å kunne ta i bruk ytringsfriheten fordrer tilgang til steder hvor informasjonsformidling, diskusjoner og påvirkning finner sted. Alle kommunens nettsider, apper og kanaler på sosiale medier, for innbyggere og ansatte, skal være utformet slik at alle skal kunne bruke løsningen. Hvis ikke en nettløsning er universelt utformet, kan den være vanskelig eller umulig å bruke for dem som for eksempel har nedsatt syn, nedsatt hørsel, dysleksi, nedsatt motorikk eller kognitive vansker. Her har kommunen ressursider for ansatte, og tydelige krav til våre leverandører.

Byrådet la i sak 344/22 fram ulike modeller for bydelsutvalg og innbyggerinvolvering i bydelene, som svar på tidligere bystyrevedtak. Utgangspunktet for arbeidet har vært å styrke nærdemokratiet og øke muligheten for innbyggerinvolvering. Ulike modeller med tilhørende kostnadsbildet ble framlagt i saken. De økonomiske konsekvensene for forberedelse, innføring og drift av bydelsutvalg avhenger bl.a. av overordnede rammer for bydelsutvalgene, møtefrekvens, representasjon, valgordning, mandat, fullmakter og oppgaver, infrastruktur for medvirkning i bydelene, saksgang og samspill mellom

bydelsutvalg, byråd og bystyre/bystyreutvalg. Bystyret tok saken til orientering, og la til grunn at videre arbeid med innføring av bydelsutvalg følger av budsjettvedtak. Arbeidet med videreutvikling av lokaldemokrati og innbyggerinvolvering fortsetter uavhengig av vedtaket om bydelsutvalg.

Bergen kommune fikk innvilget statusen som foregangskommune og deltar sammen med Bodø kommune, Sunnfjord kommune, Gjøvik kommune, Lørenskog kommune, Suldal kommune og Vadsø kommune i prosjektet Lokaldemokrati i foregangskommuner. Prosjektet pågår i 2022 og 2023. Gjennom deltakelse i prosjektet ønsker Bergen kommune å ta systematiske helhetsgrep for å sikre at det gjennomføres rett medvirkning til rett tid.

Bergen har de siste årene tatt mange grep som skal bidra til økt innbyggerinvolvering, og vil bruke statusen som foregangskommune for å sikre en helhetlig tilnærming og organisering av det lokaldemokratifaglige arbeidet. Kommunen ønsker å sikre at de gode prosjektene ikke bare blir enkeltinitiativer som kommer og går, men at det gode arbeidet blir samlet, systematisert, videreutviklet og delt med andre. Dette vil ikke bare komme Bergen til gode, men alle norske kommuner.

Prosjektet Demovate har vært en aktivitet i for å teste ut ulike metoder for innbyggermedvirkning som foregangskommune. Målet i Demovate er at flere innbyggere skal engasjere seg i politiske saker. Bergen arrangerte borgerpanel, der 90 bergensere brukte en hel lørdag på å diskutere ulike politiske saker, før de deltok i en meningsmåling. Resultatene fra meningsmålingen ble bragt videre til politisk ledelse, som tok innspillene med i behandlingen av sakene.

Områdesatsing er et av flere viktige innsatsområder i arbeidet med å bidra til mer velferd og utjevne levekårsforskjeller i Bergen. Bystyret i Bergen definerer områdesatsing som en helhetlig og sammenhengende innsats i et nærmere definert geografisk område. Geografiske områdene blir prioritert etter kunnskapsgrunnlag fra blant annet Folkehelse rapporter som blir gitt ut jevnlig. Medvirkning og samarbeid med lokalbefolkningen, lokale ildsjeler, private aktører, næringsliv, lokale frivillige organisasjoner, andre offentlige instanser skal prege arbeidet og det er et stort fokus på medvirkning.

Temaet demokrati og godt styresett svarer til delmål 16.6 og 16.7. SSB har foreløpig ingen forslag til indikator for disse delmålene.

17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE

MÅL 17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE

Styrke virkemidlene som trengs for å gjennomføre arbeidet, og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.²⁹

For å lykkes med bærekraftsmålene trengs det nye og sterke partnerskap. Lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt må myndigheter, næringslivet og sivilsamfunnet samarbeide for å oppnå bærekraftig utvikling. Bærekraftsmålene skal fungere som en felles, global retning og prioritere innsats frem mot 2030.

Norge har klart å oppnå høy grad av tillit i samfunnet, både mellom borgere, organisasjoner og myndigheter. Vi har også en sterk frivillighetssektor, og et mangfold av sivilsamfunnsorganisasjoner, som samarbeider relativt godt med myndighetene.

Norge har vedtatt en nasjonal handlingsplan for å oppnå FNs bærekraftsmål. Dette er et tegn på at arbeidet med å nå bærekraftsmålene har blitt styrket.

En utfordring for Norge er å bli bedre på koordinering på tvers av departementene. Generelt er det behov for at politikken for bærekraftig utvikling føres mer helhetlig, slik at ikke tiltak innen en sektor ødelegger for tiltak innen en annen.

Det er en rekke dilemmaer som Norge ennå ikke har funnet gode løsninger på. Det handler ofte om å finne en balanse mellom de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling, som er økonomi, sosiale forhold, og klima og miljø. Dilemmaene er også til stede i hva Norge skal gjøre nasjonalt fremfor internasjonalt, og i hvilken grad dagens levende befolkning skal prioriteres på bekostning av fremtidens generasjoner.

Delmålene under mål 17 handler om å mobilisere ressurser, utvikle og dele teknologi, bygge kapasitet, sikre et regelbasert handelssystem, fremme makroøkonomisk stabilitet, utarbeide god statistikk og etablere solide samarbeidsmekanismer for bærekraftig utvikling.³⁰ Som nevnt i innledningen er noen delmål relevante for kommune, mens andre er mer relevante for nasjonale og internasjonale aktører. Bergen kommune anser kun de følgende fire av totalt 19 delmål som relevante³¹:

17.14) Oppnå en mer samstemt og helhetlig politikk for bærekraftig utvikling.

17.16) Styrke det globale partnerskapet for bærekraftig utvikling og understøtte det med partnerskap mellom flere interessenter som kan mobilisere og dele kunnskap, ekspertise, teknologi og finansielle ressurser, for å bidra til at alle land, særlig utviklingslandene, oppnår bærekraftsmålene.

17.17) Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og det private og i det sivile samfunn som bygger på partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier.

17.19) Innen 2030 bygge videre på eksisterende initiativer for å utvikle målemetoder for bærekraftig utvikling som supplerer bruttonasjonalprodukt, og støtte kapasitetsbygging på statistikkområdet i utviklingsland.

Delmålene er omstendelig formulert og resultatet av en global enighet. Dette er i utgangspunktet positivt, men gjør at selv de relevante delmålene kan være vanskelige å forholde seg til på lokalt nivå.

²⁹ Oversettelsen av bærekraftsmålet og de tilhørende delmålene er hentet fra [FN-sambandets sider om FNs bærekraftsmål](#). Innledningene er basert på informasjon fra de samme sidene og setter målet i en nasjonal kontekst ved å legge vekt på hva Norge gjør bra og ikke så bra.

³⁰ Meld. St. 40 (2020–2021) Melding til Stortinget Mål med mening Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030, s. 164

³¹ En oversikt over alle delmålene finnes i FN-sambandets samlede dokument [FNs bærekraftsmål](#).

Vi har derfor samlet delmålene i to mer overordnede tema som det resterende kapittelet om bærekraftsmål 17 vil handle om: samarbeid for å sikre en helhetlig tilnærming til arbeidet med bærekraft (delmål 17.14, 17.16 og 17.17) og utvikle målemetoder for bærekraftig utvikling (delmål 17.19).

Kobling til andre bærekraftsmål og menneskerettighetene

For å nå bærekraftsmålene kreves det samarbeid på tvers av politikkområder, forvaltningsnivåer og mellom offentlig, privat og frivillig sektor. Bærekraftsmål 17, som handler om samarbeid for å nå målene, har en positiv kobling til bærekraftsmålene om likestilling mellom kjønnene (bærekraftsmål 5), rent vann og gode sanitærforhold (bærekraftsmål 6) og bærekraftige byer og lokalsamfunn (bærekraftsmål 11). Det vil si at det å nå mål 17, vil bidra positivt til at disse målene også nås.

Det å koordinere innsatsen er nødvendig, men det kan også være en utfordring for å nå bærekraftsmål 8 om anstendig arbeid og økonomisk vekst. Årsaken er at det å få mange aktører til å trekke i samme retning er utfordrende og det er krevende å finne tiltak som bidrar til å nå ett eller flere bærekraftsmål, men som samtidig ikke hindrer økonomisk vekst.³²

Dette bærekraftsmålet og de relevante delmålene er knyttet til Verdenserklæringen om menneskerettigheter, FNs klimakonvensjon, konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, Århus-konvensjonen og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.³³

Koplinger til sentrale styringsverktøy

Samarbeid for å sikre en helhetlig tilnærming til arbeidet med bærekraft

Ifølge byrådsplattformen er det for byrådet åpenbart at mer samarbeid er avgjørende for å lykkes med å nå Bergen, Vestlandet, Norge og verden sine mål. Byrådet vil derfor styrke samarbeidet med omegnskommunene og regionen, samt styrke den internasjonale tilstedeværelsen og engasjementet. Et sterkt Vestland er bra for utviklingen av Norge og kan være en konstruktiv kraft i samarbeid med, og motmakt til, nasjonale styresmakter.

Kommuneplanens samfunnsdel er tydelig på at Bergen skal være en drivkraft i det regionale samarbeidet og i utviklingen av regionen og landsdelen.

Kommunen sine ambisjoner for saksfeltet er gitt i følgende planer og styrende dokument:

- [Byrådets ansvarfordeling for FNs bærekraftsmål](#)
- [Bergen og verden - internasjonal strategi for Bergen kommune](#)
- [Bergen og verden – internasjonal handlingsplan for Bergen kommune](#)

Listen over er ikke uttømmende for kommunens styringsverktøy knyttet til bærekraft og bærekraftsmål. Bærekraftsmålene er en integrert del av kommunens aktivitet og tjenester, og er styrende for en rekke kommunale planer. I denne sammenheng har vi trukket fram planer og styrende dokument som underbygger helhetlig samarbeid om bærekraft og bærekraftsmål, mens andre tematiske planer nevnt under andre bærekraftsmål.

Utvikle målemetoder for bærekraftig utvikling

Bergen kommune har ingen styrende dokumenter som direkte gir føringer eller ambisjoner for å utvikle målemetoder for bærekraftig utvikling. Dette er like fullt relevant for synliggjøring av kommunens arbeid på dette feltet, og for rapportering spesielt.

³² Trondheim kommune: [Bærekraftsontologien](#).

³³ The Danish Institute for Human Rights: [The Human Rights Guide to the Sustainable Development Goals](#)

Hvilke grep er gjort og hvordan ligger Bergen an til å nå målet?

Samarbeid for å sikre en helhetlig tilnærming til arbeidet med bærekraft

Bergen skal være en drivkraft i regionen, og dette krever et utstrakt samarbeid med omegnskommunene, fylkeskommunen og statlige virksomheter. Et eksempel er Bergen kommunes lederskap av Kunnskapskommunen Helse Omsorg Vest, der vi samarbeider med sju kommuner og sju forskningsinstitusjoner i regionen om å styrke forskning, innovasjon og kunnskapsutvikling i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Dette bidrar til oppfølging av bærekraftsmål 3 God helse og livskvalitet og samtidig til å etablere samarbeidsstrukturer som er avgjørende for å realisere bærekraftsmål 17 Samarbeid for å nå målene.

Bergen kommune er medlem i forskningssenteret FME NTRANS, et forskningssenter som skal forske på energisystemets rolle i overgangen til nullutslippssamfunnet. Forskningssenteret koordinerte prosjektet COJUST som handler om rettferdig omstilling. Bakgrunnen var at ulike aktører som jobber med utformingen av klimaplaner og strategier ønsket innspill på hvordan de kan sikre at kommunale og statlige klimaplaner og strategier ikke forverrer levekårene til de fattigste i samfunnet vårt. Prosjektet identifiserte tre tematiske områder: 1) forbruk, 2) bolig og 3) mobilitet. Arbeidet involverte forskere fra ulike samfunnsvitenskapelige fagområder og aktører fra kommunal sektor. For Bergen kommune bidrar dette arbeidet til å finne løsninger for bærekraftsmål 12 ansvarlig forbruk og produksjon, bærekraftsmål 1 utrydde fattigdom og bærekraftsmål 11 bærekraftige byer og samfunn. I tillegg bidrar samarbeid mellom offentlig sektor og forskningsmiljøet for å finne grønne og rettferdige løsninger på disse områdene til å oppnå målsetningene i bærekraftsmål 17 Samarbeid for å nå målene.

I internasjonal handlingsplan er det en målsetning om at Bergen kommune skal dele hvordan vi jobber med FNs bærekraftsmål, og lære av andre. Bærekraftsmålene er et tema som forener byer nasjonalt og internasjonalt. Kommunen er medlem i det KS-initierte nasjonale bærekraftsnettverket og Eurocities som er en interesseorganisasjon for europeiske storbyer. Ved deltakelse i nettverk har ansatte i kommunen anledning til å utveksle erfaringer, samt utvikle nye løsninger og metodikk. Eurocities, og andre internasjonale møteplasser vi har fått tilgang til gjennom medlemskap i Eurocities, har blant annet vært viktig for hvordan vi har strukturert rapportering på kommunen arbeid med bærekraftsmålene. Muligheten for å tilegne kunnskap og dele erfaringer med sammenlignbare byer er en klar gevinst ved det internasjonale arbeidet, og gir viktige innspill til arbeidet lokalt.

Temaet samarbeid for å sikre en helhetlig tilnærming til arbeidet med bærekraft svarer til delmål 17.4, 17.16 og 17.17. SSB har foreløpig ingen forslag til indikator for disse delmålene.

Utvikle målemetoder for bærekraftig utvikling

Bærekraftsnettverket består av kommuner og fylkeskommuner som sammen med KS arbeider for å bidra til FNs bærekraftsmål innen 2030. Bergen kommune er medlem sammen med 21 andre kommuner og fylkeskommuner. Det er en lærings- og samarbeidsarena, og har vært viktig for oss for å sikre informasjonsflyt og utvikling rundt målemetoder for bærekraftsarbeidet.

Temaet målemetoder for bærekraftig utvikling svarer til delmål 17.19. Til delmål 17.19 bruker SSB indikatorene:

- Offisiell utviklingshjelp til kapasitetsbygging på statistikkområdet
- Har utført minst én folke- og bolig telling i løpet av de ti siste årene
- Har registrert 100 prosent av alle fødsler og 80 prosent av alle dødsfall

Det er ikke relevant å bruke disse indikatorene på kommunalt nivå.

Kilde: [SSB bærekraftsmål 17](#)